

Prop. 49 L

(2025–2026)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i energiloven mv.
(prioritert tilknytning til strømmettet av
hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	4.2	Forståelsen av «nasjonale sikkerhetsinteresser»	18
2	Bakgrunn for lovforslaget	6	4.2.1	Forslaget i høringsnotatet	18
2.1	Generelt om behovet for lovendring	6	4.2.2	Høringsinstansenes syn	18
2.2	Dagens situasjon i strømmettet	6	4.2.3	Departementets vurdering	19
2.3	Regjeringens netthandlingsplan ...	7	4.3	Vilkår og begrensninger for anvendelse av hjemmelen og forholdet til tredjeparter	19
2.4	Den sikkerhetspolitiske situasjonen og regjeringens arbeid	8	4.3.1	Forslaget i høringsnotatet	19
2.5	Veikart for økt produksjonskapasitet i forsvarsindustrien	8	4.3.2	Høringsinstansenes syn	20
2.6	Forslag til øvrige lovendringer	8	4.3.3	Departementets vurdering	20
2.7	Høringen	9	4.4	Om saksbehandlingsregler og vedtakskompetanse	23
3	Gjeldende rett	12	4.4.1	Forslaget i høringsnotatet	23
3.1	Energiloven med forskrifter	12	4.4.2	Høringsinstansenes syn	23
3.2	Sikkerhetsloven	12	4.4.3	Departementets vurdering	24
3.3	Eksisterende hjemler for prioritering	13	4.5	Spørsmål om erstatning	25
3.3.1	Oversikt	13	4.5.1	Forslaget i høringsnotatet	25
3.3.2	Kraftrasjonering	13	4.5.2	Høringsinstansenes syn	25
3.3.3	Rekvisisjon	13	4.5.3	Departementets vurdering	26
3.3.4	Næringsberedskapsloven	14	5	Økonomiske og administrative konsekvenser	27
3.4	Forholdet til Grunnloven og EMK	14	6	Merknader til de enkelte bestemmelsene	28
3.5	EØS-rettslige rammer	17		Forslag til lov om endringer i energiloven mv. (prioritert tilknytning til strømmettet av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser)	30
4	Prioritert tilknytning til strømmettet av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser	18			
4.1	Plassering av bestemmelsen i energiloven	18			

Prop. 49 L

(2025–2026)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i energiloven mv. (prioritert tilknytning til strømmettet av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser)

*Tilråding fra Energidepartementet 20. mars 2026,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Energidepartementet fremmer i denne proposisjonen forslag til endringer i lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven).

Forslaget innebærer en ny bestemmelse i energiloven som åpner for at Kongen unntaksvis gjennom enkeltvedtak kan gi prioritert tilknytning til strømmettet. Bestemmelsen kan kun brukes når det er nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser, og terskelen for å ta hjemmelen i bruk er således høy.

I tillegg foreslår departementet to lovendringer som er av teknisk art, og som ikke innebærer materielle endringer. Energiloven § 2-2 ble endret ved endringslov 20. juni 2025 nr. 46. I ettertid har departementet blitt oppmerksom på en inkurie, som foreslås rettet i denne proposisjonen. Departementet foreslår videre å endre vannressursloven § 36 slik at det fremgår klart av ordlyden at det i forskrifter om krav til sikkerhet, kan fastsettes bestemmelser om informasjonssikkerhet og taushetsplikt.

2 Bakgrunn for lovforslaget

2.1 Generelt om behovet for lovendring

Norge står overfor den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen siden andre verdenskrig. Etter tiår med fred er en ny tid innledet for Norge og Europa. Regjeringens nasjonale sikkerhetsstrategi, som ble lagt fram 8. mai 2025, peker på tre strategiske hovedprioriteringer: forsvarsevnen skal styrkes raskt, samfunnet må gjøres mer motstandsdyktig og vår økonomiske sikkerhet må styrkes. Som ledd i arbeidet med å nå disse hovedprioriteringene er det nødvendig å legge til rette for at norsk forsvarsindustri kan møte norske og alliertes behov, og for styrking av kritiske samfunnsfunksjoner med betydning for nasjonale sikkerhetsinteresser.

Energiloven tilrettelegger for konkurranse innenfor produksjon og omsetning av elektrisitet, men ikke innenfor nettvirksomhet. Utbygging og drift av strømmettet er et naturlig monopol. Det ville vært for kostbart for samfunnet å ha flere parallelle strømmett. Nettvirksomhet og kontroll med nettselskapenes inntekter er regulert i energiloven med forskrifter.

Nettselskapene skal ha en praksis for tildeling av nettkapasitet som er objektiv og ikke-diskriminerende. Det er i dag kun lov til å forskjellsbehandle kunder og kundegrupper basert på relevante forhold i strømmettet. Energiloven med forskrifter åpner ikke for at nasjonale sikkerhetshensyn kan vektlegges i vurderingene av hvem som skal prioriteres i tilknytningskøen for strømmettet. Samtidig er det mange steder i landet kø for å få tilknytning.

Dagens endrede sikkerhetspolitiske situasjon fordrer et hjemmelsgrunnlag med tydelige og forutsigbare rammer for hvordan nettilknytning av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser kan prioriteres, som for eksempel til forsvarsindustri og kritiske samfunnsfunksjoner med betydning for nasjonale sikkerhetsinteresser.

En arbeidsgruppe med representanter fra Energidepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet har vurdert hvordan et slikt hjemmelsgrunnlag kan utfor-

mes. Dette lovforslaget er basert på arbeidsgruppens arbeid, og har sin bakgrunn i departementets høringsnotat som ble sendt på offentlig høring 27. juni 2025.

Lovendringen som foreslås omhandler prioritert tilknytning til strømmettet. Kraftproduksjon og -omsetning er ikke omfattet av forslaget. Aktører som eventuelt får prioritert tilknytning vil fortsatt måtte kjøpe kraft i markedet som normalt.

Departementet vurderer at forslaget til lovendring følger opp anmodningsvedtak 605 til Dokument 8:106 S (2024–2025) *Representantforslag om å fjerne byråkrati og sikre gjennomføringskraft i Forsvaret*, jf. Innst. 224 S (2024–2025):

«Stortinget ber regjeringen iverksette nødvendige tiltak for at forsvarsindustrien og andre kritiske samfunnsfunksjoner med betydning for nasjonale sikkerhetsinteresser kan gis særskilt prioritering av strømmett. Dersom dette ikke er mulig med dagens lovgivning, bes regjeringen om å fremme nødvendige forslag slik at slik prioritering lar seg gjøre, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Departements forslag til lovendring følger også opp anmodningsvedtak 834 til Dokument 8:132 S (2024–2025) *Representantforslag om å kraftig styrke norsk og ukrainsk forsvarsindustri*, jf. Innst. 251 S (2024–2025):

«Stortinget ber regjeringen forbedre forsvarsindustriens tilgang på strøm, for eksempel ved å la sikkerhetspolitiske hensyn overgå modenetskriteriet ved forespørsel om nettilknytning, eller ved å definere forsvarsindustri som del av såkalt «vanlig forbruk» til nødvendige samfunnsfunksjoner.»

2.2 Dagens situasjon i strømmettet

Energiloven legger til rette for at alle som ønsker det har rett til å bli tilknyttet strømmettet. Dersom det ikke er driftsmessig forsvarlig å gi tilknytning i eksisterende nett, skal nettselskapene uten

ugrunnet opphold utrede, omsøke og gjennomføre nødvendige investeringer for å kunne gi tilknytning. Dersom en kunde som ber om tilknytning eller økt kapasitet utløser nettinvesteringer, må aktøren betale sin forholdsmessige andel av investeringen (anleggsbidrag).

I dag er det mange som ønsker ny eller økt nettkapasitet, og forespurt kapasitet overstiger ledig kapasitet mange steder. Fordi det i mange tilfeller tar lang tid fra behovet oppstår til nye nettanlegg er på plass, kan mange risikere å måtte vente lenger enn ønskelig på nettilknytning. Flere tiltak er iverksatt for å redusere tiden det tar å utrede og konsesjonsbehandle nettanlegg.

Samtidig kan det finnes planlagt forbruk som vurderes å være nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser, og som er så tidskritisk at normal tilknytningsprosess ikke vil gi tilknytning i tide. I lys av dagens situasjon i strømmettet og den sikkerhetspolitiske situasjonen, kan det derfor bli behov for å prioritere nettilknytning av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser.

Departementet vil tydeliggjøre at prioritert nettilknytning kan avhjelpe i en konkret situasjon, men at en mer langsiktig løsning på utfordringene med tilknytningskøer uansett fordrer at nettselskapene bygger ut tilstrekkelig nettkapasitet og utnytter det eksisterende nettet godt.

2.3 Regjeringens netthandlingsplan

Siden 2018–2019 har det vært en stor økning i antall forespørsler om ny og økt kapasitet i strømmettet. Økningen har kommet svært raskt. Det tar lang tid å planlegge, konsesjonsbehandle og bygge nettanlegg, og det tar ofte lengre tid enn det tar å etablere nytt forbruk. Det gjør at mange risikerer å få tilknytning til strømmettet på et senere tidspunkt enn de ønsker.

Strømnettutvalget leverte sin utredning, NOU 2022: 6 *Nett i tide – om utvikling av strømmettet*, til departementet i juni 2022. Utvalget anbefalte blant annet en rekke tiltak for å redusere tiden det tar å utvikle og konsesjonsbehandle nye nettanlegg. Som en oppfølging av utredningen, la regjeringen i april 2023 frem *Regjeringens handlingsplan for raskere nettutbygging og bedre utnyttelse av nettet* (netthandlingsplanen). Netthandlingsplanen presenterte ulike tiltak som skal bidra til raskere konsesjonsbehandling hos energimyndighetene, mer effektiv tilknytning til strømmettet og bedre utnyt-

telse av dagens nettkapasitet. Samtlige tiltak i netthandlingsplanene er nå fulgt opp.

Regjeringen har gjennomført en rekke tiltak for at det skal gå raskere å få tilknytning til nettet gjennom å korte ned tidsbruken i konsesjonsbehandlingen og legge til rette for en mer effektiv utnyttelse av strømmettet. Dette vil også avhjelpe situasjonen for aktører som ivaretar nasjonale sikkerhetsinteresser. Tiltakene omfatter blant annet:

- Konsesjonsmyndighetene er styrket betydelig i flere omganger, og det samme er satsningen på digitalisering av planleggings- og konsesjonsprosessen.
- Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har etablert et hurtigspor for rask behandling av lite konfliktfylte og godt forberedte søknader om nett.
- Grensen for hvilke 132 kV-ledninger i regionalnettet som må meldes til NVE, er økt fra 15 til 50 km.
- Ordningen med ekstern kvalitetssikring og myndighetsbehandling av konseptvalgutredninger for nye, store kraftledningsanlegg er avviklet.
- Vedtaksmyndigheten for nye, store kraftledninger er flyttet tilbake fra Kongen i statsråd til NVE.
- Det er innført krav om at nettselskapene må vurdere om et prosjekt som ønsker ny eller økt kapasitet, er tilstrekkelig modent til å reservere kapasitet. Det er også krav om tilstrekkelig framdrift for å beholde reservasjonen.
- Det er innført en plikt for nettselskapene til å holde av kapasitet i regionalnettet og transmissjonsnettet til kunder med et samlet maksimalt effektuttak under gitte terskelverdier, såkalt vanlig forbruk.
- Det er oppstilt krav om økt transparens i nettselskapenes vurderinger av driftsmessig forvarsvarlighet.
- Nettselskapenes mulighet til å frigjøre kapasitet ved å nedjustere en kundes maksimale tillatte effektuttak i særlige tilfeller, er forskriftsfestet.
- Reguleringsmyndigheten for energi (RME) har utredet justeringer i anleggsbidragsregelverket og innføring av betaling for kostnader i tilknytningsprosessen.
- Departementet avholder halvårlige dialogmøter med nettselskapene om bransjens arbeid for en mer effektiv utvikling og utnyttelse av nettet.

2.4 Den sikkerhetspolitiske situasjonen og regjeringens arbeid

I den nasjonale sikkerhetsstrategien peker regjeringen på tre strategiske hovedprioriteringer: Forsvarsevnen skal styrkes raskt, samfunnet må gjøres mer motstandsdyktig og vår økonomiske sikkerhet må styrkes. Strategien peker også på at det er viktig å opprettholde en sterk industribase for å bidra til å dekke norske og allierte behov, blant annet innenfor områder som olje og gass, prosessindustrien, maritim næring og forsvarsindustrien.

Regjeringen la frem Meld. St. 9 (2024–2025) *Totalberedskapsmeldingen – Forberedt på kriser og krig* i januar 2025. Bakgrunnen for meldingen er den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa siden andre verdenskrig. I meldingen setter regjeringen retningen for en omlegging av den sivile delen av totalforsvaret og for den sivile motstandskraften. Regjeringen skal sørge for at det sivile samfunnet er forberedt på krise og krig, og utvikle et samfunn som understøtter militær innsats og som motstår sammensatte trusler.

Meldingen inneholder en rekke forslag og tiltak, som for eksempel å etablere en enhetlig rådsstruktur på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå for å styrke koordineringen av beredskapsarbeidet, og å utarbeide en langtidsplan for sivil beredskap.

Gjennom Prop. 87 S (2023–2024) *Forsvarsløftet – for Norges trygghet – Langtidsplan for forsvarssektoren 2025–2036* har regjeringen og Stortinget sammen vedtatt en historisk styrking av Norges forsvar. Planen legger opp til en helhetlig videreutvikling og en betydelig styrking av forsvarssektoren og Norges forsvarsevne.

2.5 Veikart for økt produksjonskapasitet i forsvarsindustrien

Veikart for økt produksjonskapasitet i forsvarsindustrien ble lagt frem av regjeringen i oktober 2024. Tiltakene i veikartet er en forlengelse av den forsvarsindustrielle strategien, jf. Meld. St. 17 (2020–2021) *Samarbeid for sikkerhet - Nasjonal forsvarsindustriell strategi for et høyteknologisk og fremtidsrettet forsvar*, og skal i sum bidra til at den kraftfulle satsingen på Forsvaret i ny langtidsplan blir mulig å realisere. Tiltakene skal være med på å styrke norsk og alliert evne til å yte effektiv militær støtte til Ukrainas forsvar mot Russlands angrepskrig. I tillegg er tiltakene viktige for den

felles allierte innsatsen for å bygge opp produksjonskapasiteten i europeisk forsvarsindustri.

I veikartet peker regjeringen blant annet på at:

«Norsk forsvarsindustri har etter fullskalainvasjonen av Ukraina investert betydelig i egen kapasitet. Statens fremste virkemiddel for å støtte oppunder økt produksjonskapasitet er ved å inngå store og forpliktende anskaffelseskontrakter med industrien. Kontraktene gir bedriftene forutsigbarheten som trengs for å investere i egen kapasitet.»

Russlands fullskalainvasjon av Ukraina har økt behovet for forsvarsmateriell i Ukraina og Vesten betraktelig. I NATO har allierte land, inkludert Norge, forpliktet seg til å bidra til økt produksjonskapasitet i forsvarsindustrien. I en situasjon der sikkerhets- og forsvarspolitiske avveininger gjør det nødvendig å oppskalere raskt, har forsvarsindustrien rapportert at tilgang på elektrisk kraft er avgjørende for å øke produksjonskapasiteten. Kraftkrevende forsvarsindustri bør ha gode forutsetninger for å demonstrere gjennomføringsevne og dermed modenhet, herunder gjennom langsiktige leveransekontrakter. Det er avgjørende at aktører som ønsker nettkapasitet, tar tidlig kontakt med sitt nettselskap slik at nettselskapet kan legge til rette for at aktøren får tilknytning til nettet så raskt som mulig.

I veikartet ble det fra regjeringens side identifisert et behov for å definere hvordan forsvars- og sikkerhetspolitiske hensyn skal prioriteres ved tilknytning til strømmettet. Forslaget til lovendring følger opp veikartet.

2.6 Forslag til øvrige lovendringer

Energiloven § 2-2 ble endret ved endringslov 20. juni 2025 nr. 46. Intensjonen med endringen var at begrepsbruken i daværende § 2-1 åttende ledd «energiplan etter § 7-1» skulle erstattes med «energiutredning etter forskrift fastsatt i medhold av § 7-1». Dette er også nærmere beskrevet i Prop. 43 L (2024–2025) pkt. 6.4 og 13.3. Det har kommet inn en feil i nåværende § 2-2. Daværende § 2-1 åttende ledd har blitt videreført som § 2-2 åttende ledd. Hensikten var å endre begrepsbruken i paragrafens siste ledd. Åttende ledd skulle egentlig blitt opphevet, men ved en inkurie ble det ikke spesifisert i lovproposisjonen. Departementet foreslår derfor nå å oppheve § 2-2 åttende ledd. Forslaget er ikke sendt på høring.

Departementet foreslår videre å endre vannressursloven § 36 slik at det fremgår klart av ordlyden at det i forskrifter om krav til sikkerhet, kan fastsettes bestemmelser om informasjonssikkerhet og taushetsplikt. Departementet mener det allerede er en slik adgang i dagens regelverk, og tilføyelsen innebærer ingen endring av rettstilstanden. Departementet har derfor ikke ansett det som nødvendig å sende forslaget på høring.

Regler om informasjonssikkerhet er sentralt for å opprettholde nødvendig sikkerhet for vassdragsanlegg og vassdragstiltak. Taushetsplikt er et viktig verktøy for å sikre at sensitiv informasjon om vassdragsanlegg og vassdragstiltak ikke kommer på avveie. Med regler om taushetsplikt opprettholdes nødvendig sikring mot fare for mennesker, miljø og eiendom i tråd med forvalteransvaret og aktsomhetsplikten i vannressursloven § 5. Det er i dag med hjemmel i vannressursloven § 36, fastsatt nærmere bestemmelser om informasjonssikkerhet og taushetsplikt for visse typer vassdragsanlegg i forskrift 18. desember 2009 nr. 1600 om sikkerhet for vassdragsanlegg (damsikkerhetsforskriften) § 7-8.

Departementet mener det er hensiktsmessig å fremheve spesifikt i ordlyden i vannressursloven § 36 at det er adgang til å fastsette nærmere regler om informasjonssikkerhet og taushetsplikt i forskrift. På denne måten vil det ikke være tvil om hjemmelsgrunnlaget for bestemmelsen i damsikkerhetsforskriften, og nødvendig sikkerhet for vassdragsanlegg opprettholdes.

2.7 Høringen

Energidepartementet sendte den 27. juni 2025 på høring forslag til endringer i energiloven om prioritert nettilknytning av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser (heretter kalt «høringsnotatet»). Høringsfristen var 29. september 2025. Høringsnotatet ble sendt direkte til følgende høringsinstanser:

Departementene

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)
Forsvaret
Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)
Forsvarsbygg
Forsvarsmateriell
Helsedirektoratet
Jernbanedirektoratet
Kystverket
Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom)

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM)
Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)
Politidirektoratet
Politiets sikkerhetstjeneste (PST)
Regjeringsadvokaten
Reguleringsmyndigheten for energi (RME)
Statens vegvesen
Statsbygg
Statsforvalterne

Sametinget

Fylkeskommunene
Oslo kommune

Avinor AS
Bane NOR SF
Nye Veier AS
Statkraft Energi AS
Statnett SF

Abelia
Aktieselskabet Saudefaldene
Alut AS
Arva AS
Asker Nett AS
Barents Nett AS
Bindal Kraftlag SA
BKK AS
Breheim Nett AS
Bømlo Kraftnett AS
DE Nett AS
Den norske Advokatforening
Digital Norway
Distriktsenergi
ElBits AS
Elinett AS
Elmea AS
Elvenett AS
Elvia AS
Enida AS
Etna Nett AS
Everket AS
Fagne AS
Fjellnett AS
Fornybar Norge
Føie AS
Føre AS
Glitre Nett AS
Griug AS
Hafslund Kraft AS
Havnett AS
Hemsil Nett AS
Herøya Nett AS
Hovedorganisasjonen Virke

Huseiernes Landsforbund
Hydro Aluminium AS
Hydro Energi AS
Høland og Setskog Elverk AS
IKT-Norge
Indre Hordaland Kraftnett AS
Jæren Everk AS
KE Nett AS
Klive AS
KS – Kommunesektorens organisasjon
Kvam Energi Nett AS
Kystnett AS
Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Lede AS
Linea AS
Linja AS
Lucerna AS
Lysna AS
Mellom AS
Meløy Energi AS
Midtnett AS
Modalen Kraftlag SA
Nettselskapet AS
Noranett Andøy AS
Noranett AS
Noranett Hadsel AS
Nordvest Nett AS
Norefjell Nett AS
Norgesnett AS
Norsk Datasenterindustri
Norske Boligbyggelag Landsforbund SA (NBBL)
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
Næringslivets sikkerhetsråd
OBOS
Rakkestad Energi AS
RK-Nett AS
R-Nett AS
Romsdalsnett AS
Røros E-verk Nett AS
Samfunnsbedriftene Energi og IKT
SkiakerNett AS
S-Nett AS
Stannum AS
Statens graderte plattformtjenester
Stram AS
Straumen Nett AS
Straumnett AS
SuNett AS
Svabo Industrinett AS
Sygnir AS
Sør Aurdal Energi AS
Sør-Norge Aluminium AS
Telemark Nett AS
TendraNett AS
Tensio TS AS

Tinfos AS
Ustekveikja Kraftverk DA
Uvdal Kraftforsyning SA
Vang Energiverk AS
Vestall AS
Vestmar Nett AS
Vevig AS
Vissi AS
Ymber Produksjon AS

Høringsutkastet ble lagt ut på departementets nettsider med invitasjon også for andre enn dem som stod på høringslisten til å komme med uttalelse. Departementet mottok totalt 49 høringssvar i forbindelse med den alminnelige høringen. Av disse hadde følgende 40 høringsinstanser realitetsmerknader til lovforslaget:

Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet
Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)
Forsvarsbygg
Jernbanedirektoratet
Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom)
Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)
Politiets sikkerhetstjeneste (PST)
Reguleringsmyndigheten for energi (RME)
Statsforvalteren i Innlandet
Statsforvalteren i Rogaland

Akershus fylkeskommune
Østfold fylkeskommune

Bane NOR
Helse Nord RHF
Statnett SF

Barents Nett AS
BKK AS
BULK Infrastructure Group AS
Den norske advokatforening
Distriktsenergi
Elvia AS
Forbundet Styrke
Fornybar Norge
Forsvars- og sikkerhetsindustriens forening (FSi)
Glitre Nett AS
Green Mountain AS
Industriaksjonen
KS – Kommunesektorens organisasjon
Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Lede AS
Nammo AS
Norsk datasenterindustri
Norsk Hydro ASA
Norsk Industri

Samfunnsbedriftene Energi og IKT
Stack Infrastructure Norway AS
Tekna
Vern Kvernaland

2 privatpersoner

Følgende 3 høringsinstanser gir støtte til forslaget uten ytterligere merknader:

Rogaland fylkeskommune

Nettselskapet AS
Norsk totalforsvarsforum

Følgende 6 høringsinstanser hadde ingen merknader til lovforslaget:

Forsvarsdepartementet
Helse Midt-Norge RHF
Justis- og beredskapsdepartementet
Nye Veier AS
Statens vegvesen
Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo
og Akershus

Alle høringsinstansene med merknader uttrykker støtte til forslaget om å lovfeste prioritert nettilknytning av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. Videre er det flere høringsinstanser som peker på at den sikkerhetspolitiske situasjonen tilsier at det er et behov for at det etableres en hjemmel i tråd med forslaget.

Flere høringsinstanser gir uttrykk for at forslaget er godt utformet, men peker samtidig på forhold som bør vurderes nærmere ved utforming og praktisering av den foreslåtte hjemmelen. Det gjelder særlig behovet for presiseringer knyttet til forståelsen av sentrale begreper i lovteksten, som «nasjonale sikkerhetsinteresser», samt vurderingsgrunnlaget for vedtak, herunder terskel for bruk av hjemmelen. Det er også stilt ulike spørsmål knyttet til vedtakskompetanse og hvordan saksbehandlingen skal gjennomføres i praksis, samt spørsmål knyttet til erstatning.

Høringssvar som gjelder andre tema enn det som høringsnotatet omhandlet, vil som utgangspunkt ikke bli kommentert nærmere. Samtlige høringssvar er publisert på departementets nettsider.

3 Gjeldende rett

3.1 Energiloven med forskrifter

Energiloven har som formål å sikre at produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi foregår på en samfunnsmessig rasjonell måte. Det skal tas hensyn til allmenne og private interesser som blir berørt. Gjennom energiloven med forskrifter er blant annet nettselskaperes ansvar og plikter overfor kunder regulert.

Nettselskapene skal sørge for markedsadgang for alle som etterspør nettjenester til objektive og ikke-diskriminerende vilkår, jf. energiloven § 4-1, jf. forskrift 24. oktober 2019 nr. 1413 om nettregulering og energimarkedet (NEM) § 4-6. Videre skal nettselskapene opptre nøytralt og ikke-diskriminerende etter NEM § 4-14. Dette innebærer blant annet at like saker skal behandles likt.

Retten til markedsadgang på objektive og ikke-diskriminerende vilkår følger også av Europaparlamentets- og rådsdirektiv 2009/72/EF av 13. juli 2009 (tredje elmarkedsdirektiv), som er innlemmet i EØS-avtalen og gjennomført i norsk rett gjennom energiloven. Artikkel 32 om tredje-partsadgang oppstiller krav om at medlemslandene skal sikre at det innføres et system for tredje-partsadgang til strømmettet basert på offentliggjorte tariffer som skal gjelde for alle berettigede kunder, og som skal brukes objektivt og uten diskriminering mellom nettkundene. Nettselskapet kan nekte tilknytning dersom det ikke er tilstrekkelig kapasitet, men et avslag må være begrunnet og være basert på objektive og teknisk og økonomisk forsvarlige kriterier.

I energiloven er retten til markedsadgang utvidet til også å gjelde i tilfeller hvor det ikke er tilstrekkelig kapasitet i nettet sammenlignet med tredje elmarkedsdirektiv artikkel 32 (tredje-partsadgang). For å ivareta aktørenes rett til markedsadgang, er alle med konsesjon etter energiloven kapittel 3 (anleggskonsesjon og områdekonsesjon) pålagt en tilknytningsplikt, jf. energiloven §§ 3-3 og 3-4 og NEM-forskriften kapittel 3. Tilknytningsplikten består av en tilknytnings- og investeringsplikt, og pålegger berørte konsesjonærer å planlegge, investere i, og om nødvendig søke konsesjon for nye nettanlegg som gjør det

driftsmessig forsvarlig å imøtekomme kundens forespørsel om nettilknytning eller økt kapasitet. Med driftsmessig forsvarlig menes at tilknytningen eller kapasitetsøkningen gir akseptable virkninger ut fra en teknisk faglig vurdering av nettet, jf. Ot.prp. nr. 62 (2008–2009) pkt. 4.1.1.2 og pkt. 4.1.2.2. Det er nettselskapene som foretar vurderingen for sine nettanlegg.

Nettselskapene har en plikt til å kreve at kunden betaler utredningskostnader og anleggsbidrag dersom tilknytningen eller kapasitetsøkningen fører til at det må bygges nytt nett eller at det må gjennomføres forsterkninger i eksisterende nett.

Tilknytningsplikten innebærer at alle vil få tilknytning, men det må være driftsmessig forsvarlig å tilknytte kunden. Dersom det ikke er driftsmessig forsvarlig, må kunden vente til nettselskapene har gjort nødvendige forsterkninger i nettet.

NEM § 3-4 oppstiller krav om at prosjekter som forespør ny eller økt nettkapasitet på 1 MW eller mer, må modenheitsvurderes av nettselskapet. Hvis et prosjekt blir ansett som modent av nettselskapet, kan prosjektet få reservere kapasitet dersom det er ledig kapasitet i nettet og tilknytningen er driftsmessig forsvarlig. Dersom det ikke er ledig kapasitet, plasseres prosjektet i en kapasitetskø som sorteres etter modenheidsdato. Aktøren må ha framdrift i eget prosjekt for ikke å miste sin reservasjon eller plass i kapasitetskøen.

Departementet har også innført et krav om at nettselskapene skal holde av kapasitet til forbruk under gitte terskelverdier (vanlig forbruk), jf. NEM § 3-2a.

3.2 Sikkerhetsloven

Den foreslåtte endringen i energiloven skal ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser og behovet for prioritert tilknytning til strømmettet. I forslaget skal nasjonale sikkerhetsinteresser forstås på samme måte som i lov 1. juni 2018 nr. 24 om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven). Sikkerhetsloven har som formål blant annet å trygge

nasjonale sikkerhetsinteresser. De nasjonale sikkerhetsinteressene er definert i § 1-5 som landets suverenitet, territorielle integritet og demokratiske styreform og overordnede sikkerhetspolitiske interesser knyttet til:

- a. de øverste statsorganers virksomhet, sikkerhet og handlefrihet
- b. forsvar, sikkerhet og beredskap
- c. forholdet til andre stater og internasjonale organisasjoner
- d. økonomisk stabilitet og handlefrihet
- e. samfunnets grunnleggende funksjonalitet og befolkningens grunnleggende sikkerhet.

Sikkerhetsloven er en sektorovergripende lov og har en gjennomgående funksjonell innretning, som gjør at implementeringen kan hensynta den enkelte samfunnssektors særegenheter. Departementene har ansvaret for forebyggende sikkerhetsarbeid innenfor sine sektorer. Virksomheter som underlegges loven skal gjennomføre risikovurderinger og sikkerhetstiltak mv.

3.3 Eksisterende hjemler for prioritering

3.3.1 Oversikt

Det finnes i dag bestemmelser som åpner for at myndighetene i særlige tilfeller kan prioritere visse aktører i fordelingen av kraft og eventuelt gripe inn og overstyre fordelingen av kraft, i form av kraftrasjonering og rekvisisjon.

Kraftrasjonering gjelder situasjoner med faktisk eller nært forestående knapphet på kraft, og gjelder kun for kunder som allerede er tilknyttet nettet. Rekvisisjon er forbeholdt situasjoner der det foreligger en nasjonal krise, krig, fare for krig eller tilsvarende ekstraordinære forhold. I tillegg finnes det hjemler i næringsberedskapsloven for tiltak for å sørge for at behov knyttet til varer og tjenester dekkes ved kriser.

Departementet presiserer for ordens skyld at dette lovforslaget ikke griper inn i mulighetene for å bruke eksisterende hjemler.

3.3.2 Kraftrasjonering

Forskrift 19. desember 2023 nr. 2161 om håndtering av energiknapphet og kraftrasjonering gjelder i situasjoner der kraftproduksjonen kan bli utilstrekkelig over en periode. Forskriften inneholder bestemmelser som gir rasjoneringsmyndigheten, NVE, adgang til å gi prioritet til visse

aktører i fordelingen av elektrisk kraft, og eventuelt gripe inn og overstyre fordelingen av kraft i kraftsystemet i særlige tilfeller.

Forskriften fastsetter i § 17 at «liv og helse, kritiske samfunnsfunksjoner og hensynet til å minimere ulempe for andre samfunnsinteresser» skal vektlegges ved fordeling av kraft i en rasjoningssituasjon.

Forskriften gir rasjoneringsmyndigheten vide fullmakter til å gripe inn i kraftsystemet ved behov. Et av virkemidlene er kvoterasjonering, hvor sluttbrukere kan pålegges kvoter for kraftforbruk, og bruk utover dette kan ilegges særskilte tariffer. I tillegg kan rasjoneringsmyndigheten beordre tvangsmessige leveringsinnskrenkninger ved å koble ut kraftforbruk etter saklige og kontrollerbare kriterier.

Vilkårene for når rasjonering kan iverksettes fremgår av energiloven kap. 6 og forskrift 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) kap. 6.

3.3.3 Rekvisisjon

Flere lover og forskrifter inneholder bestemmelser som gir myndighetene adgang til å rekvirere elektrisk kraft i særskilte tilfeller, for å sikre nasjonale sikkerhetsinteresser, beredskapsbehov og samfunnskritiske funksjoner. Hjemlene for rekvisisjon er fordelt på flere lover, hvorav de mest sentrale er:

- lov 29. juni 1951 nr. 19 om militære rekvisisjoner (rekvisisjonsloven)
- lov 15. desember 1950 nr. 7 om særlige rådgjelder under krig, krigsfare og liknende forhold (beredskapsloven)
- lov 25. juni 2010 nr. 45 om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven)

Rekvisisjon innebærer at staten eller andre rekvisisjonsberettigede myndigheter kan overta kontroll over elektrisitetsproduksjon og -distribusjon, og dermed overstyre markedet og prioritere aktører i ekstraordinære situasjoner. Rekvisisjon kan bare benyttes ved krig, når krig truer eller i andre ekstraordinære krisesituasjoner.

Samlet sett gir bestemmelsene myndighetene adgang til å sikre at samfunnskritiske aktører kan få prioritet, under kriser, krig eller i beredskapsituasjoner, med hensyn til rådighet over elektrisk kraft, slik at samfunnets grunnleggende behov og funksjoner opprettholdes.

3.3.4 Næringsberedskapsloven

Lov 16. desember 2011 nr. 65 om næringsberedskap (næringsberedskapsloven) har som formål å sikre samfunnets behov for varer og tjenester ved kriser gjennom å «avhjelpe forsyningsmessige konsekvenser av kriser ved å styrke tilgangen på varer og tjenester og sørge for nødvendig prioritering og omfordeling av varer og tjenester gjennom samarbeid mellom offentlige myndigheter og næringsdrivende», jf. § 1. Målet er at næringslivet skal kunne drive den virksomheten de normalt driver også ved kriser. Loven skal både være et krisehåndteringsverktøy og en hjemmel for planlegging av beredskapstiltak i tilfelle en krise kan inntreffe. Loven er strengt knyttet til krisehåndtering og beredskapsplanlegging.

Loven er først og fremst innrettet mot samarbeid med næringslivet, for å styrke landets beredskap eller håndtere kriser. Det må være en risiko for krise, for at lovens bestemmelser om særskilte tiltak skal komme til anvendelse, jf. §§ 6 og 8. Villkårene for at loven kan brukes er at det enten har oppstått, eller er risiko for, etterspørselssjokk, tilbudssvikt eller logistikkbrist, og det er nødvendig med tiltak for å sørge for at befolkningens behov, det militære forsvarets behov, allierte militære styrkers behov i Norge eller internasjonale forpliktelser knyttet til varer og tjenester dekkes, jf. §§ 6 og 8.

Dersom formålet kan oppnås på annen måte uten at dette medfører uforholdsmessige store kostnader for samfunnet eller annen næringsdrivende, skal pålegg ikke gis. Frivillig avtale og samarbeid skal være utgangspunktet.

3.4 Forholdet til Grunnloven og EMK

En ny hjemmel for å kunne gi en bestemt uttakskunde prioritert nettilknytning eller kapasitetsøkning for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser, reiser spørsmål om forholdet til forbudet mot tilbakevirkende lover i Grunnloven § 97, eiendomsrettsvernet i Grunnloven § 105 og vernet av eiendomsretten etter den europeiske menneskerettskonvensjonen første tilleggspartikkel artikkel 1 (EMK P1-1).

Når det gjelder forbudet mot tilbakevirkende lover i Grunnloven § 97, vil ikke forslaget til ny § 3-8 i energiloven i og med vedtakelse innebære at noens rettsposisjoner blir endret. Eventuelle vedtak etter bestemmelsen vil rette seg mot et eller flere nettselskaper som må prioritere nettilknytning eller kapasitetsøkning for en gitt kunde.

Vedtaket vil angi hvilke av kundene som har fått reservert kapasitet eller er gitt en plass i kapasitetskøen, som kapasiteten skal tas fra. Disse kundene vil kunne få en forsinket oppfyllelse av tilknytningsplikten, sammenliknet med en situasjon hvor man tenker vedtaket bort.

Kunder som får reservert kapasitet eller tildelt plass i køen etter lovens eventuelle ikrafttredelse, vil få en posisjon som er betinget av muligheten av at kompetansen utøves i fremtiden. Departementet anser at det overfor denne gruppen ikke vil foreligge grunnlovsrelevant tilbakevirkning dersom det treffes vedtak i medhold av forslaget til ny hjemmel.

Overfor kunder som før lovens ikrafttredelse hadde fått reservert kapasitet eller fått plass i kapasitetskøen, vil spørsmålet om tilbakevirkning kunne stille seg noe annerledes. Det følger av Rt. 1996 s. 1415 (Borthen) at et grunnvilkår for at Grunnloven § 97 skal komme til anvendelse, er at rettsposisjonene til uttakskundene med reservert kapasitet eller plass i kapasitetskøen er vernet av bestemmelsen. Vurderingen må ta utgangspunkt i hvilke rettigheter eller posisjoner inngrepet gjelder. Som gjennomgått i punkt 3.1 bygger uttakskundenes rettsposisjon i utgangspunktet på konsesjonærenes (nettselskapenes) plikt til å tilby adgang til kraftmarkedet til alle som etterspør det på objektive og ikke-diskriminerende vilkår, jf. energiloven § 4-1, jf. NEM-forskriften § 4-6. Videre bygger den på leverings- og tilknytningsplikten etter energiloven §§ 3-3 og 3-4, som gir konsesjonærene plikt til å tilknytte nye anlegg for uttak av elektrisk energi og om nødvendig gjøre investeringer i nettanlegg. Den samme plikten gjelder for forbruksøkninger som medfører behov for investeringer i nett. Konsesjonærens plikt etter loven er underlagt en rekke begrensninger, og den enkelte har ikke krav på at den oppfylles innen absolutte frister. Det følger imidlertid av NEM-forskriften § 3-1 at konsesjonæren «uten ugrunnet opphold» skal «gjøre nødvendige tiltak for å kunne gjennomføre tilknytning av nye uttakskunder og håndtere forbruksøkninger hos eksisterende kunder». Det kan være usikkerhet knyttet til når tilknytningsplikten kan oppfylles, og etter departementets syn vil et vedtak etter forslaget til ny § 3-8 i energiloven være en relevant grunn for å utsette tilknytning eller forbruksøkning for nettselskapenes andre uttakskunder.

Departementet ser ikke grunn til å ta stilling til når en reservasjon eller en plass i kapasitetskøen er en rettsposisjon som må vurderes etter Grunnloven § 97 på generelt grunnlag, men antar at noen kunder etter omstendighetene vil ha

en rettsposisjon som nyter en viss beskyttelse etter bestemmelsen dersom det fattes vedtak etter forslaget til § 3-8 i energiloven. Departementet viser til at kunder som har fått reservert kapasitet eller en plass i tilknytningskøen kan ha gjort investeringer, inngått avtaler eller fått offentlige tillatelser under forutsetning om at tilknytningsplikten vil oppfylles innenfor en viss tidshorisont.

Høyesterett har oppstilt ulike normer for grunnlovsvurderingen avhengig av hvor sterkt tilbakevirkningselementet er. Regulering som knytter tyngende rettsvirkninger til tidligere hendelser (egentlig tilbakevirkning), er ikke tillatt med mindre det foreligger sterke samfunnsmessige hensyn som begrunner inngrepet. Regulering som gjelder utøvelsen av en etablert rettsposisjon (uegentlig tilbakevirkning), er derimot normalt tillatt med mindre den er særlig eller klart urimelig eller urettferdig, jf. Rt. 1996 s. 1415 (Borthen) og Rt. 2013 s. 1345 (strukturkvote). Høyesterett har i HR-2016-389-A (stortingspensjon) avsnitt 77 understreket at det «uavhengig av normvalg må skje en avveining mellom de vernede interesser på den ene siden, og de samfunnsmessige hensynene på den annen».

Når virkningene av et vedtak etter den foreslåtte hjemmelen vurderes opp mot praksis etter Grunnloven § 97, kan forslaget til regulering sies å ha en negativ påvirkning på etablerte reservasjoner eller kjøplasser og tilknyttede rettsposisjoner som bygger på forventningen om nettilknytning. Virkningen av et vedtak er likevel avgrenset til at kunden ikke får nettilknytning fra det tidspunktet som var planlagt. Virkningen gjelder fremover i tid. Den eventuelle tilbakevirkningen skjer på det økonomiske området og gjelder næringsvirksomhet. Departementet antar at det mest nærliggende er at vedtak etter lovforslaget anses som uegentlig tilbakevirkning. Grunnlovsnormen i slike tilfeller er om inngrepet etter en helhetsvurdering utgjør særlig urimelig eller urettferdig tilbakevirkning.

I strukturkvotedommen har Høyesterett i plenum oppsummert de sentrale momentene i helhetsvurderingen. I avsnitt 102 identifiserer førstvoterende hvilke elementer som er særlig relevante å se hen til ved vurderingen av om tilbakevirkningen er særlig urimelig eller urettferdig, gjennom sitater fra Borthen-dommen:

«Inn i avveiningen vil blant annet komme hvilke rettigheter eller posisjoner inngrepet gjelder, hvilket grunnlag den enkelte eller en gruppe har for sine forventninger, om inngrepet er plutselig eller betydelig og om fordelin-

gen av byrdene rammer den enkelte eller en gruppe særlig hardt.»

Dersom det skal fattes et vedtak om prioritert nettilknytning av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser, må det identifiseres hvilke tredjeparter som blir negativt påvirket av vedtaket og hvor negativt de blir påvirket, og dette må så holdes opp mot begrunnelsen for vedtaket.

Når det kommer til posisjonen inngrepet gjelder, viser departementet til drøftelsen ovenfor. Departementet mener at det er sentralt i vurderingen at vedtak etter hjemmelen departementet foreslår her, i motsetning til eksisterende hjemler for prioritering omtalt i punkt 3.3 som gir adgang til å gripe inn i kraftforsyningen til allerede tilknyttede kunder, kun vil forsinke tilknytningen for kunder som ikke er tilknyttet nettet eller som behøver økt kapasitet. Vedtak vil derfor ikke direkte ramme pågående aktivitet som forutsetter tilgang til nett.

Departementet antar at styrken i kundenes forventning om når de ville oppnådd nettilgang om man tenker prioriteringsvedtaket borte, vil variere betydelig mellom saker og kunder, blant annet basert på hvilke faktiske og rettslige forutsetninger som må oppfylles før nettilknytning kan skje og kundens reservasjon eller plass i kapasitetskø. Styrken i tredjeparters forventninger kan også være påvirket av bl.a. konsesjonsvedtak og av avtaler.

Virkningen av et prioriteringsvedtak er ikke at noen tredjeparter mister retten til nettilgang, men at tilknytningsplikten blir oppfylt senere i tid. Plikten skal også for fremtiden oppfylles «uten ugrunnet opphold». Lengden på utsettelsen vil bero på forholdene i nettet og hva som eventuelt er nødvendig av nettiltak for å sørge for tilknytning. Aktører som mister sin reservasjon eller opprinnelige plass i køen som følge av et vedtak etter ny § 3-8, kan ha dekket utredningskostnader eller betalt anleggsbidrag til nettselskapet. Departementet vil vurdere behovet for endringer i regelverket om betaling for utredningskostnader og anleggsbidrag for å ivareta aktører som blir berørt.

Forutsetningen for å fatte vedtak om prioritering av en uttakskunde er at det er «nødvendig» av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. Etter departementets syn må nasjonale sikkerhetsinteresser generelt være et svært tungtveiende hensyn i den helhetsvurdering som skal gjøres etter Grunnloven § 97. I den konkrete saken må de nærmere nasjonale sikkerhetsinteressene beskrives og avveies mot virkningene på tredjeparter. For den nærmere vurderingen vil det være rele-

vant at en forutsetning for vedtak etter bestemmelsen er at det i saksbehandlingen er vurdert hvordan vedtaket kan utformes slik at det medfører minst mulig ulempe for tredjeparter, det vil si dem som har fått reservert kapasitet eller står i kapasitetskø. Tilknyttede kunder kan ikke fratas kapasitet som er tatt i bruk. Departementet har utformet disse vilkårene for å sikre at tredjeparter blir minst mulig skadelidende. Det vises til drøftelsen i punkt 4.3.3.

Avslutningsvis understreker departementet at det må gjøres en vurdering i den enkelte sak. Departementet mener at uavhengig av grunnlovsnormen, vil vilkåret for utøvelse av vedtakskompetansen og plikten til å utforme vedtaket slik at det medfører minst mulig ulempe for tredjeparter medføre at det bare er i helt spesielle tilfeller at det vil kunne oppstå spørsmål om vedtaket skulle innebære grunnlovsstridig tilbakevirkning.

Departementet legger videre til grunn at vurderingen etter Grunnloven § 97 i all hovedsak vil være dekkende også for en eventuell vurdering av inngrepet etter Grunnloven § 105. Etter departementets syn er det usikkert om en reservasjon eller en plass i kapasitetskøen overhodet kan anses som «eiendom» i Grunnloven § 105s forstand. Departementet finner ikke grunn til å ta stilling til dette spørsmålet her. Som fremholdt av Høyesterett i Rt. 1996 s. 1440 (Tunheim) er det en nær forbindelse mellom bestemmelsene i §§ 97 og 105. I et tilfelle som dette kan departementet uansett ikke se at § 105 vil gi et vern som går lengre enn vernet etter § 97. Skulle det ha vært grunnlag for en supplerende vurdering etter Grunnloven § 105, ville det uansett ikke være tale om avståelse, idet retten til markedsadgang er i behold for de som må tåle en forsinkelse i sin nettilknytning som følge av et vedtak etter forslaget til § 3-8. Betydningen av den posisjonen som foreligger ved reservasjon eller tildeling av kjøplass kan riktignok forringes ved vedtak etter forslaget til § 3-8 i energiloven. Det er ikke snakk om å innskrenke en pågående aktivitet, men en fremtidig virksomhet. I Grunnloven § 105s forstand vil dette eventuelt være en form for rådighetsinnskrenkning som den klare hovedregel kan skje uten krav om erstatning. De hensynene som er fremhevet ovenfor innebærer etter departementets syn at man ikke står overfor en situasjon der rådighetsinnskrenkninger unntaksvis utløser erstatningsansvar etter § 105. En eventuell supplerende vurdering opp mot Grunnloven § 105 vil dermed uansett ikke gi uttakskunder som venter på nettilknytning et sterkere vern enn det som følger av § 97.

Departementet har også vurdert forslaget opp mot vernet av eiendomsretten («possession») etter EMK P1-1. Etter menneskerettsloven § 2 gjelder EMK P1-1 som norsk lov. Ved motstrid skal bestemmelsen gå foran annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3. Bestemmelsen inneholder tre regler: «prinsippregelen» i første ledd første punktum om at enhver har rett til å nyte sin eiendom i fred, «avståelsesreglen» i første ledd annet punktum som setter rammer for tvungen eiendomsavståelse, og «kontrollregelen» i annet ledd som anerkjenner det offentliges behov for å fastsette generelle regulerende tiltak for å ivareta fellesskapsinteresser. De tre reglene må imidlertid ses i sammenheng, og det er ikke klare skiller mellom reglene i praksis.

Etter departementets syn er det også noe usikkert i hvilken grad reservert kapasitet eller en plass i kapasitetskøen generelt skal anses som en «possession» etter praksisen fra Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD). Reservasjon eller kjøplass kan ikke omsettes, men har en verdi i den forstand at det er en forutsetning for fremtidig økonomisk virksomhet. Disse rettsposisjonene kan også gjerne være knyttet til andre vedtak og avtaler. Departementet legger derfor til grunn at i visse situasjoner så kan prosessen med tilknytning ha kommet så langt at kundens forventning om nettilknytning kan utgjøre en berettiget forventning som nyter beskyttelse etter bestemmelsen. Under denne forutsetning antar departementet at det er naturlig å vurdere lovforslaget etter «kontrollregelen» i annet ledd. Inngrep i eierens rettsposisjon må oppfylle tre vilkår for ikke å komme i strid med EMK P1-1 Tiltaket må ha hjemmel, det må forfølge et legitimt formål, og det må være forholdsmessig. Et vedtak i henhold til den nye bestemmelsen vil ha tilstrekkelig hjemmel. Vedtak etter ny § 3-8 i energiloven vil være fattet av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser, og vil klart forfølge et legitimt formål. Det er dermed forholdsmessighetsvurderingen som vil være det sentrale for spørsmålet om hvorvidt et inngrep vil være i strid med EMK P1-1.

Forholdsmessighetskravet innebærer at det må være en rimelig balanse mellom interessene som begrunner inngrepet, og de grunnleggende rettighetene det gripes inn i, se blant annet dom 26. september 2023 Yordanov og andre mot Bulgaria (sak nr. 265/17 og nr. 26473/18) avsnitt 56. I saker om nasjonal sikkerhet av denne typen, vil EMD typisk innrømme statene en bred skjønnsmargin, se blant annet dom 26. mars 1987 Leander mot Sverige (9248/81) avsnitt 59. Nasjonal sikkerhet som begrunnelse for inngrepet må også antas

å påvirke forholdsmessighetsvurderingen for nasjonale domstoler, se HR-2022-718-A avsnitt 89. Inngrepet kan likevel være uforholdsmessig, og dermed konvensjonsstridig, dersom rettighets-haveren må bære «an individual and excessive burden», se blant annet EMDs dom 14. april 2015 Chinnici mot Italia (sak nr. 22432/03) avsnitt 32. Inngrepet må ikke være vilkårlig eller uforutsigbart, jf. for eksempel EMDs storkammerdom 19. juni 2006 Hutten-Czapska mot Polen (sak nr. 35014/97).

Mange av de samme momentene gjør seg gjeldende her som ved vurderingen etter Grunnloven § 97. Departementet viser til at et vedtak etter forslaget til § 3-8 i energiloven forutsetningsvis vil være nødvendig av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. Under saksbehandlingen vil det bli vurdert hvordan vedtaket kan utformes for å medføre minst mulig ulempe for tredjeparter. Behovet for nettilknytning må være så steds- og tidskritisk at normal tilknytningsprosess ikke vil ivareta den nasjonale sikkerhetsinteressen. Videre må alternative løsninger være vurdert. Dette bidrar til å sikre at krav til forholdsmessighet etter EMK P1-1 ivaretas. I den konkrete vurderingen vil det være relevant å se hen til de investeringer som er foretatt, og om det er gitt andre tillatelser basert på at det er reservert nettilgang. I vurderingen må det legges betydelig vekt på at det er tale om tiltak som er nødvendige av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser.

Departementet mener at innrammingen av kompetansen etter den foreslåtte hjemmelen vanligvis vil sikre at forholdet til EMK P1-1 er uproblematisk, men understreker at det må gjøres en konkret vurdering av om inngrepet er forholdsmessig.

3.5 EØS-rettslige rammer

En eventuell ordning som innebærer en særskilt prioritering av nettilknytning for forbruk av hensyn til nasjonal sikkerhet, må også være i tråd med forpliktelser etter EØS-avtalen.

Departementet antar at et vedtak i henhold til forslaget om ny § 3-8 i energiloven etter omstendighetene kan utgjøre en forskjellsbehandling av kunder som må være i samsvar med tredje elmarkedsdirektiv artikkel 32. Departementet

mener likevel at et slikt vedtak ikke vil være i strid med bestemmelsens likebehandlingsregel. Et vedtak med hjemmel i ny § 3-8 vil være begrunnet i nasjonale sikkerhetsinteresser og dermed objektivt begrunnet, og vil ikke på annen måte utgjøre usaklig forskjellsbehandling av kundene. Departementet viser i den forbindelse også til EU-domstolens avgjørelse 27. januar 2022 i sak C-179/20 *Fondul Proprietatea*.

Forslaget til ny § 3-8 i energiloven vil endre rammebetingelsene for nettilgang noe, og det kan tenkes at vedtak etter bestemmelsen vil utgjøre en restriksjon på en av de fire frihetene som følger av EØS-avtalen. Ved vurderingen av om en nasjonal regulering er tillatt etter EØS-retten må det vurderes om eventuelle restriksjoner i de fire friheter kan rettferdiggjøres. For at restriksjoner skal kunne rettferdiggjøres må de ivareta et legitimt formål og være proporsjonale. Offentlig sikkerhet går igjen i EØS-avtalen som et legitimt hensyn, som kan begrunne unntak fra reglene om de fire friheter (varer, tjenester, arbeidskraft og kapital) i alle de traktatfestede unntaksbestemmelsene i EØS-avtalen. Dette kommer blant annet til uttrykk i EØS-avtalens artikler 13, 33 og 39. Hvorvidt en restriksjon er proporsjonal, avhenger av om den er egnet og nødvendig for å nå målet med reguleringen. I tillegg må restriksjonen stå i forhold til formålet den skal ivareta. I den nye bestemmelsen i energiloven er det stilt vilkår for bruk av bestemmelsen som vil ivareta EØS-rettslige hensyn, og sikrer at vedtak etter bestemmelsen skal være innenfor EØS-rettens rammer.

Etter departementets syn er det vanskelig å se at vedtak i henhold til forslaget til § 3-8 i energiloven vil være i strid med EØS-rettslige skranker. Om det unntaksvis skulle være tilfellet, finner departementet grunn til å nevne at EØS-avtalen artikkel 123 inneholder en særskilt bestemmelse som tillater unntak fra avtalens andre bestemmelser når det nødvendig for å ivareta vesentlige nasjonale sikkerhetsinteresser. Dersom det skulle vise seg nødvendig, må det vurderes om den høye terskelen for å anvende unntaksbestemmelsen i artikkel 123 er oppfylt. Det forutsetter en konkret vurdering av om de aktuelle tiltakene omfattes av de typetilfellene som bestemmelsen regulerer i bokstav a til c, og om de i så fall er egnede, nødvendige og forholdsmessige.

4 Prioritert tilknytning til strømnettet av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser

4.1 Plassering av bestemmelsen i energiloven

Energiloven gir ikke adgang til å diskriminere mellom kunder utover der det er nettmessig begrunnet. Det betyr også at det ikke er anledning til å gi prioritert tilknytning, av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. Den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen gjør det nødvendig med en tydelig hjemmel for å kunne prioritere tilknytning av enkeltaktører, når det er nødvendig av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser.

Sikkerhetsloven er vurdert som mulig hjemmelslov, men anses for generell og mindre egnet for sektorspesifikke formål. Energiregelverket er bedre tilpasset forhold som gjelder tilknytning til strømnettet. Departementet vurderer derfor at plassering av bestemmelsen i energiloven er mest hensiktsmessig for å oppnå formålet.

Lovforslaget rammer inn muligheten til å prioritere på en måte som samtidig i størst mulig grad opprettholder prinsippene i energiloven om at nettselskapene skal opptre objektivt og ikke-diskriminerende. Dersom Statnett og nettselskapene skal pålegges å prioritere konkrete tilknytningsaker, til fortrenghet for tredjeparter som har forespurt den samme nettkapasiteten, bør det etter departementets vurdering skje med hjemmel i lov.

4.2 Forståelsen av «nasjonale sikkerhetsinteresser»

4.2.1 Forslaget i høringsnotatet

Begrepet «nasjonale sikkerhetsinteresser» i forslaget til ny bestemmelse i § 3-8 skal forstås på samme måte som definisjonen i sikkerhetsloven § 1-5 første ledd nr. 1. De overordnede interessene «landets suverenitet, territoriell integritet og demokratiske styreform og overordnede sikkerhetspolitiske interesser» er kategorisert i bokstav a til e.

Det følger av Prop. 153 L (2016–2017) *Lov om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven)* s. 34 at bokstav a dekker regjeringen, departementene som

politisk sekretariat, Stortinget og Høyesterett. Bokstav b omfatter forsvarssektoren med understøttende funksjoner i en totalforsvarssammenheng, etterretnings- og sikkerhetstjenestene og systemene for sentral krisehåndtering og beredskap. Samarbeidsrelasjoner til andre nasjoner og internasjonale organisasjoner og norske forhandlingsposisjoner knyttet til nasjonale sikkerhetsinteresser er omfattet av bokstav c. Med «økonomisk stabilitet og handlefrihet» i bokstav d menes sikkerhet for politisk handlefrihet på det økonomiske området, herunder stabilitet i økonomien og det finansielle systemet. Bokstav e, «samfunnets grunnleggende funksjonalitet og befolkningens grunnleggende sikkerhet», skal forstås som en sikkerhetsventil for blant annet å omfatte objekter og infrastruktur som er særlig utsatt for terrorhandlinger. Bokstav e omfatter infrastruktur og objekter som er avgjørende for at sivilsamfunnet skal fungere og objekter som er særskilt utsatt for sikkerhetstruende virksomhet.

Hensynet til alliertes behov faller også inn under bestemmelsen der det er nødvendig for å ivareta de nasjonale sikkerhetsinteressene, jf. sikkerhetsloven § 1-5 første ledd nr. 1 bokstav c. Det samme gjelder behov hos nasjonal forsvarsindustri innenfor rammene av totalforsvaret, der slike behov er begrunnet ut fra hensynet til å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser, jf. bestemmelsens bokstav b.

4.2.2 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene gir bred støtte til at hjemmelen for prioritert nettilknytning bør knyttes til nasjonale sikkerhetsinteresser, og flere støtter departementets forslag om å benytte definisjonen i sikkerhetsloven. Samtidig etterspør en rekke aktører tydeligere avgrensning og presisering av hvilke virksomheter og samfunnsfunksjoner som kan omfattes.

Flere høringsinstanser etterspør en bredere forståelse av hva som kan anses som nasjonale sikkerhetsinteresser, og viser til at også samfunnskritiske funksjoner utenfor sikkerhetslovens

virkeområde kan være relevante. Det fremheves at slike funksjoner kan ha vesentlig betydning for nasjonal beredskap og motstandskraft, og derfor bør vurderes som omfattet av hjemmelen.

Enkelte instanser fremhever konkrete aktører eller funksjoner som de mener bør omfattes. Eksempelvis ber *Norsk datasenterindustri* om at samfunnskritiske datasentre kan omfattes når de understøtter grunnleggende nasjonale funksjoner eller forsvars- og beredskapsbehov. *KS* fremhever at kommunesektoren har ansvar for kritiske samfunnsfunksjoner som vann og avløp, helse og omsorg og transport, og mener kommunesektorens rolle bør vurderes synliggjort og nevnt i lovendringen.

Noen høringsinstanser peker på at sikkerhetslovens begrepsbruk ikke nødvendigvis fanger opp alle relevante hensyn. *Forsvars- og sikkerhetsindustriens forening (FSi)* mener at det bør fremgå tydelig at understøttelse av allierte og oppfyllelse av internasjonale forpliktelser er omfattet av definisjonen av nasjonale sikkerhetsinteresser. *Nammo* uttrykker usikkerhet om hvorvidt forståelsen av nasjonale sikkerhetsinteresser som ligger til grunn, er tilstrekkelig dekkende for det man ønsker å oppnå med lovendringen. *Nammo* ber departementet vurdere om ordlyden i den foreslåtte bestemmelsen bør tilpasses EØS-avtalens artikkel 123, i stedet for sikkerhetsloven.

FFI peker på at økt produksjonskapasitet vil være avgjørende ikke bare for å dekke behovene til det norske Forsvaret, men også for våre allierte, jf. definisjonen av nasjonale sikkerhetsinteresser i sikkerhetsloven § 1-5.

4.2.3 Departementets vurdering

Formålet med ny § 3-8 er å ivareta hensynet til nasjonale sikkerhetsinteresser. Hva som ligger i begrepet nasjonale sikkerhetsinteresser, følger av sikkerhetsloven og forarbeidene til sikkerhetsloven.

Etter departementets vurdering er høringsinstansenes innspill om understøttelse av allierte og oppfyllelse av internasjonale forpliktelser ivare tatt gjennom at nasjonale sikkerhetsinteresser i forslaget til § 3-8 skal forstås på samme måte som sikkerhetslovens legaldefinisjon i § 1-5. Etter sikkerhetsloven § 1-5 nr. 1 bokstav c omfattes «forholdet til andre stater og internasjonale organisasjoner». Ordlyden favner samarbeidsrelasjoner med andre land innenfor statssikkerhetsområdet og relaterte internasjonale organisasjoner som NATO og EU, og norske forhandlingsposisjoner knyttet til nasjonale sikkerhetsinteresser, jf. Prop. 153 L (2016–

2017) s. 34-35. Bokstav c omfatter blant annet bilateralt samarbeid innen sikkerhet og etterretning, og deltakelse i ulike konstellasjoner av internasjonale operasjoner. I tillegg heter det i forarbeidene at bokstav c også gjelder allierte staters sikkerhet.

Det vil være en vurdering i den enkelte sak hvorvidt situasjonen er slik at et gitt strømforbruk er så kritisk at det må prioriteres av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. Det er derfor ikke ønskelig verken å inkludere eller ekskludere enkelt næringer, sektorer eller virksomheter i lovforslaget. Det er ikke lagt som en føring for bruk av denne hjemmelen at strømforbruket som prioriteres må være knyttet til en aktør som er underlagt sikkerhetsloven.

4.3 Vilkår og begrensninger for anvendelse av hjemmelen og forholdet til tredjeparter

4.3.1 Forslaget i høringsnotatet

For at formålet med lovendringen skal oppnås, er det nødvendig å avgrense hjemmelen mot andre gode formål. Det gjør at hjemmelen kun kan anvendes dersom forbruket er av en slik karakter at det er nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser.

Siden et eventuelt vedtak om prioritering av en bestemt uttakskunde kan være inngripende for tredjeparter som blir berørt, foreslår departementet at det skal være en forutsetning at andre alternativer må være utprøvd før vedtak kan fattes. Den ordinære tilknytningsprosessen må med andre ord være forsøkt i forkant, og andre alternativer må være undersøkt, før det er aktuelt å benytte den foreslåtte lovhjemmelen. Av hensyn til ulempene for tredjeparter er terskelen for å benytte hjemmelen relativt høy. Departementet viser til at nettselskapene har tilknytningsplikt, og at alle som ber om tilknytning skal få det uten ugrunnet opphold.

Hovedregelen er at alle aktører, også innenfor kritiske samfunnsfunksjoner, forsvarsindustri mv, må forholde seg til nettselskapet sitt og den normale tilknytningsprosessen. Alle aktører som skal etablere seg eller har behov for kapasitetsøkning, må ta kontakt med nettselskapet sitt og forholde seg til nettselskapets normale tilknytningsprosess og frister, samt relevante forskriftsbestemmelser om modenhet skriterier, anleggsbidrag mv. For å bidra til at tilknytningsprosessen går så raskt som mulig, bør aktørene som ber om tilknytning ha god dokumentasjon på at prosjektet er modent, og ha en realistisk fremdriftsplan.

I en situasjon der forbruket er nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser og er så tidskritisk at normal tilknytningsprosess ikke vil gi tilknytning i tide, vil unntaksregelen i dette lovforslaget kunne komme til anvendelse.

Departementet presiserer at kapasitet som er i bruk av kunder som allerede er tilknyttet nettet, ikke kan fratas dem. Dersom dette skulle bli aktuelt, må hjemler for rekvisisjon i annet regelverk benyttes.

4.3.2 Høringsinstansenes syn

Terskel for bruk av hjemmel

Flertallet av høringsinstansene støtter at det etableres en høy terskel for bruk av den foreslåtte hjemmelen, samt at den må utformes og praktiseres snevert. Flere høringsinstanser, herunder *NVE*, *RME*, *Statnett* og *Hydro*, understreker at hjemmelen må forbeholdes særlige tilfeller der ordinære prosesser ikke gir tilstrekkelig fremdrift. *NVE* er opptatt av at det må gjøres reelle vurderinger for å sikre en samfunnsmessig rasjonell utbygging av kraftsystemet, og ber om en konkretisering av hva som utgjør «særlige tilfeller», som var inntatt i ordlyden i det opprinnelige forslaget, og når det er nødvendig å fatte et vedtak av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser.

Enkelte høringsinstanser uttrykker bekymring for at terskelen er lagt for høyt, og at kravet om uttømming av den ordinære prosessen kan være en hindring i kritiske situasjoner. Flere aktører innenfor forsvarssektoren, herunder *FSi* og *Nammo*, mener kravet om at ordinær tilknytningsprosess skal være utprøvd er for strengt. Disse instansene etterlyser en mer fleksibel ordning og ønsker en lavere terskel for bruk av hjemmelen. Videre foreslår *Forsvarsbygg* å fjerne vilkåret om «særlige tilfeller».

Avgrensning av hjemmel

Høringsinstansene gir bred støtte til at den foreslåtte hjemmelen for prioritert nettilknytning bør være tydelig avgrenset med hensyn til hvilken kapasitet som kan omfattes. Det er viktig for mange av høringsinstansene at tilknyttede kunder ikke skal kunne miste kapasitet som faktisk er i bruk, og det pekes på at dette bidrar til å sikre forutsigbarhet og rettssikkerhet for aktører med etablerte rettigheter i nettet. *Hydro* støtter at allerede tilknyttet og benyttet kapasitet skal være beskyttet, og fremhever at dette er viktig for å sikre forutsigbare rammebetingelser for norsk industri.

Samtidig fremheves det fra enkelte høringsinstanser at formuleringen «kapasitet som er tatt i bruk» er uklar og kan gi opphav til tolkningsproblemer. Flere aktører innen datasentersektoren, herunder *Norsk datasenterindustri* og *Green Mountain*, peker på at det er behov for å presisere hva som anses som «tatt i bruk». *Norsk datasenterindustri* påpeker at dette har stor betydning for når andre aktører kan bli satt til side i køen.

Forsvaret peker i merknad innsendt via Forsvarsbygg på at manglende mulighet til å treffe vedtak som berører allerede eksisterende kunder, kan få konsekvenser for Forsvarets operative evne, særlig i en tid der rask omstilling, utvikling av nye kapasiteter og en styrking av forsvarssektoren i stort er avgjørende for å nå målene i langtidsplanen.

Forholdet til energiloven med forskrifter

Flere instanser ber om at forholdet mellom den nye hjemmelen og eksisterende regelverk klargjøres og presiseres. *NVE* peker på at rekkevidden av unntaket fra gjeldende regelverk «uten hensyn til bestemmelser i energiloven med forskrifter og konsesjonsvilkår» fremstår som uklar. *RME* anbefaler at det stilles vilkår for å sikre at vedtaket gjennomføres i tråd med formålet med prioriteringen, med minst mulig ulempe for berørte parter.

Fornybar Norge peker på at konsesjonsprosesser ofte er tidkrevende. De etterlyser avklaringer knyttet til hvordan konsesjonsprosesser skal håndteres når nasjonale sikkerhetsinteresser gjør rask tilknytning nødvendig. Enkelte instanser, blant annet *BKK*, mener at prioritering også bør gjenspeiles i konsesjonsbehandlingen og i vurderingene som gjøres. *Statnett* peker på at i mange tilfeller med presset nettkapasitet, vil myndighetene ha konkrete konsesjonssøknader for nye nettanlegg til behandling. De peker på at myndighetene kan prioritere konsesjonsbehandling, noe som kan redusere behovet for å bruke unntakshjemmelen.

4.3.3 Departementets vurdering

Terskel for bruk av hjemmel

Departementet opprettholder at det skal være en relativt høy terskel for bruk av hjemmelen. Dette er blant annet begrunnet i at det å frata noen en reservasjon kan være et inngripende tiltak, som kan gi til dels betydelige virkninger for tredjeparter som mister sin reservasjon.

Departementet foreslår at bruk av hjemmelen skal være betinget av at det er «nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser». Det følger av dette at det ikke er tilstrekkelig å vise til at forbruket har betydning for eksempel for kritiske samfunnsfunksjoner; forbruket må være av betydning for nasjonale sikkerhetsinteresser, slik de er definert i sikkerhetsloven § 1-5. Det må dokumenteres i tilstrekkelig grad at et konkret og avgrenset effektuttak (målt i MW) er direkte knyttet til en konkret aktivitet, og at bortfall eller manglende realisering av denne aktiviteten vil medføre at nasjonale sikkerhetsinteresser ikke kan ivaretas. Videre må det være en reell fare for at nasjonale sikkerhetsinteresser ikke kan ivaretas, dersom man unnlater å fatte vedtak.

I høringsnotatet foreslo departementet at det også skulle være et vilkår at det måtte foreligge et «særlig tilfelle». Departementet har vurdert at vilkåret ikke er nødvendig, da hensynene bak bestemmelsen ivaretas av kravet om at vedtaket må være nødvendig. Departementet vil presisere at endringen ikke medfører en endring i terskelen for bruk av hjemmelen, som fortsatt vil være relativt høy.

I høringsnotatet var det også inntatt forslag om følgende begrensning i vedtakskompetansen: «Det kan ikke fattes vedtak etter første ledd dersom formålet kan oppnås i tide på annen måte. Begrensningen gjelder ikke dersom dette åpenbart medfører uforholdsmessige kostnader». Departementet vurderer at det ikke er nødvendig å ta inn formuleringen i bestemmelsen, da dette inngår i vurderingen av om vedtaket er nødvendig. Et vedtak vil ikke kunne fattes dersom hensynet til nasjonale sikkerhetsinteresser kan ivaretas på annen måte. Vedtak kan likevel fattes dersom mulige alternative løsninger medfører uforholdsmessige kostnader eller ulemper. Bestemmelsen skal ikke gi aktører som bidrar til å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser et insentiv til å unnlate å følge hovedregelen om å kontakte sitt nettselskap for å sette i gang tilknytningsprosessen.

Aktuelle alternativer vil være løsninger som ikke medfører nettilknytning eller kapasitetsøkning, eksempelvis å benytte alternative energikilder for å dekke hele eller deler av forbruket, eller å redusere forbruket i en annen del av virksomheten for å frigjøre kapasitet. Det må også vurderes om forbruket kan flyttes til et sted hvor det er tilstrekkelig nettkapasitet tilgjengelig. Det vil også være relevant å vurdere om deler av forbruket kan utsettes, eller om det kan gis tilknytning på særlige vilkår. Hjemmelen vil være aktuell i tilfeller hvor for-

bruket er så steds- og tidskritisk, at normal tilknytningsprosess ikke vil ivareta den nasjonale sikkerhetsinteressen. Alle realistiske og relevante alternativer skal vurderes. Vedtak vil kunne fattes dersom de aktuelle alternativene innebærer uforholdsmessige kostnader eller ulemper. Både samfunns- og bedriftsøkonomiske kostnader og ulemper må tas i betraktning. Når det gjelder etablering av nettanlegg som muliggjør tilknytning innenfor det nødvendige tidsrommet, kan utfordringene være knyttet til anskaffelse av materiell med leveringstid, tilgjengelig personell o.l. Det kan også tenkes at nettilknytning kan oppnås i tide, men på en slik måte at det gir uakseptable konsekvenser for miljø og samfunn.

Avgrensning av hjemmel

I forslaget fremgår det at tilknyttede kunder ikke kan fratas kapasitet som er tatt i bruk. Departementet presiserer for ordens skyld at denne begrensningen ikke griper inn i mulighetene for å bruke hjemler i annet regelverk, som for eksempel næringsberedskapsloven, rekvisisjonsloven, beredskapsloven og sivilbeskyttelsesloven, når det gjelder kapasitet som er i bruk.

Begrensningen innebærer at den foreslåtte hjemmelen kan benyttes for å omprioritere reserverasjoner av kapasitet og andre forhold som er relevant før en kunde er tilknyttet nettet. Når det i lovbestemmelsen framkommer at «[t]ilknyttede kunder kan ikke fratas kapasitet som er tatt i bruk», betyr dette at kunder som ikke kan fratas kapasitet, for det første må være tilknyttet, og videre at den kapasiteten som ikke kan fratas dem, er den kapasiteten som er tatt i bruk.

En kunde som er tilknyttet skal ha en tilknytningsavtale for en gitt kapasitet med nettselskapet. En tilknytningsavtale vil derfor være nødvendig, men ikke tilstrekkelig for at kunden skal kunne anses som tilknyttet. I tillegg må det være levert måldata til nasjonal plattform for innsamling og distribusjon av måldata (Elhub). Når det gjelder omfanget av kapasitet som er tatt i bruk, mener departementet at det er naturlig å se hen til avtalt kapasitet i tilknytningsavtalen, samt hvorvidt det er installert nødvendig utstyr hos kunden som muliggjør et visst uttaksvolum.

Departementet presiserer at det ikke er tilstrekkelig at kunden har foretatt investeringer, så lenge kunden ikke er tilknyttet og har tatt kapasiteten i bruk. Nettopp fordi et vedtak kan være inngripende for tredjeparter som mister sin reservasjon, er terskelen for å ta hjemmelen i bruk relativt høy.

Tilknyttede kunder som har fått en reservasjon på økt uttak, kan miste reservasjonen på det økte uttaket. Et eksempel kan være aktører med trinnvis utvikling som allerede er tilknyttet med et visst volum, men som har ett eller flere trinn med reservasjoner.

I tvilstilfeller avgjør Kongen som en del av vedtaket hvorvidt en kunde er å anse som tilknyttet og hvilken kapasitet som anses å være tatt i bruk.

Det har i høringen, blant annet fra *Forsvaret*, blitt pekt på problemstillinger som favner bredere enn det å omprioritere reservasjoner eller kjøplaser. En problemstilling oppstår i tilfeller der det ikke finnes planlagte nettanlegg, reservasjoner eller kø, men kun eksisterende virksomhet. Der som situasjonen er så alvorlig at staten vurderer å frata tilknyttede kunder deres kapasitet, er man utenfor virkeområdet til energiloven og den foreslåtte hjemmelen. Departementet peker på at i slike tilfeller vil annet regelverk kunne benyttes, herunder næringsberedskapsloven og andre rekvisisjonsregler.

Næringsberedskapsloven er et krisehåndteringsverktøy som gir hjemmel for beredskapsiltak ved forberedelse til og gjennomføring av samarbeidsrutiner og særskilte tiltak for kriser med vesentlige konsekvenser for tilgangen til varer og tjenester i Norge i krig, krigsfare og krigslignende forhold og i fredstid, jf. § 2. Villkårene for at loven kan brukes er at det enten har oppstått, eller er risiko for forsyningskrise og det er nødvendig med tiltak for å sørge for at befolkningens behov, det militære forsvarets behov, allierte militære styrkers behov i Norge eller internasjonale forpliktelser knyttet til varer og tjenester dekkes, jf. §§ 6 og 8.

Departementet legger derfor til grunn at det eksisterer hjemler i dagens regelverk som kan benyttes for å frata etablerte kunder kapasitet som er i bruk. Departementet mener samtidig at dette virkemiddelet vil være forbeholdt situasjoner der næringsberedskapslovens bestemmelser eller rekvisisjonsregler kommer til anvendelse.

Energidepartementet er i dialog med Nærings- og fiskeridepartementet om å få delegert vedtakskompetanse etter næringsberedskapsloven.

I noen tilfeller vil ikke en omprioritering av kapasitet være tilstrekkelig, og det vil uansett være behov for ny eller økt kapasitet i strømmettet. I slike tilfeller kan den foreslåtte hjemmelen i energiloven brukes til å pålegge nettselskapene å prioritere nødvendige utredninger og konsesjonssøknader for å få den aktuelle kunden på nett, eventuelt på bekostning av andre tiltak i nettselskapets portefølje. I tillegg kan departementet

instruere NVE til å prioritere de nødvendige nettanleggene i konsesjonsbehandlingen.

Forholdet til energiloven med forskrifter

Formålet med energiloven er å sikre at produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi foregår på en samfunnsmessig rasjonell måte, herunder at det skal tas hensyn til allmenne og private interesser som blir berørt, jf. § 1-2. Selv om det i den foreslåtte bestemmelsen fremgår at vedtak kan fattes uten hensyn til bestemmelser i energiloven med forskrifter, konsesjoner og konsesjonsvilkår, vil departementet presisere at eksisterende krav i energiloven med forskrifter i utgangspunktet fortsatt skal oppfylles så langt som mulig. Det er kun de bestemmelsene i energiloven med forskrifter som er nødvendig for å oppnå formålet med den nye bestemmelsen som kan tilsidesettes. Av pedagogiske hensyn, og av hensyn til klarhet i lovteksten, mener departementet det er hensiktsmessig at lovteksten presiserer at vedtak kan fattes uten hensyn til både konsesjoner og konsesjonsvilkår. Dette er en endring sammenlignet med forslaget i høringsnotatet.

Rettslige krav som følger av annet regelverk, vil fortsatt være gjeldende, og kan ikke tilsidesettes med hjemmel i den foreslåtte bestemmelsen. Saksbehandlingsreglene i energiloven suppleres blant annet av forvaltningsloven. I den utstrekning et tiltak er konsekvensutredningspliktig, må utredningen være i samsvar med konsekvensutredningsforskriften, jf. plan- og bygningsloven kap. 14, jf. også energiloven § 2-1 første ledd og § 2-2 annet ledd. Prinsippene for offentlig beslutningstaking i naturmangfoldloven §§ 8 til 12 vil også fortsatt komme til anvendelse.

Gjennom konsesjonsbehandlingen ivaretas og balanseres ulike og ofte kryssende hensyn, slik som hensynet til etablering av energianlegg opp mot hensynet til natur og miljø. I tillegg til at en tillatelse skal være i samsvar med energiloven med forskrifter, skal konsesjonsbehandlingen også påse at tillatelsen blir gitt i samsvar med annen sektorlovgivning, slik som sameloven og kulturminneloven. Konsesjonsbehandlingen skal også sørge for at det ikke blir gitt tillatelse i strid med bestemmelser i Grunnloven eller bestemmelser i inkorporerte konvensjoner, som ved motstrid skal gå foran annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3, jf. § 2.

Det er i utgangspunktet bestemmelser som regulerer tilknytningsprosessen som det er mest relevant å fravike i en situasjon der det er aktuelt å fatte et vedtak med hjemmel i den nye bestemmel-

sen. Et eksempel på dette er at nettselskapet kan se bort fra deler av kravene til modenheitsvurderinger, samt må prioritere ressurser til spesifikke utredninger o.l. Samtidig er det helt avgjørende at nettselskapet får tilstrekkelig informasjon om prosjektet. Nærmere informasjon om behov, omfang og tidsanslag er avgjørende for å kunne vurdere hvordan prosjektet raskest mulig kan få nødvendig nettkapasitet.

Dersom det ikke er kapasitet i nettet, og det blir behov for nye nettanlegg for å kunne tilknytte uttaket, må nettanleggene utredes, omsøkes og konsesjonsbehandles. Departementet legger til grunn at hjemmelen gir Kongen anledning til å gi pålegg om at et nettselskap må prioritere utredninger og utforming av konsesjonssøknad som er relevant i en gitt sak. Departementet kan instruere NVE som underliggende etat, om å prioritere saksbehandlingen av en slik konsesjonssøknad.

Departementet presiserer at den foreslåtte bestemmelsen kun omhandler muligheten for å gi prioritert nettilknytning. Det innebærer at relevante regler om betaling for nettjenester og tariff, herunder regler om betaling av anleggsbidrag, også vil gjelde kunder som får prioritert nettilknytning.

4.4 Om saksbehandlingsregler og vedtakskompetanse

4.4.1 Forslaget i høringsnotatet

Departementet som har ansvar for sektoren med behov for prioritert nettilknytning, vil ha nødvendig kunnskap til å kunne vurdere behovet for prioritering, slik at Kongen kan fatte vedtak. Endringsforslaget legger derfor opp til at vedtaket bygger på en uttalelse om behovet fra departementet som har ansvar for den aktuelle sektoren. I vurderingen av behovet kan departementet innhente informasjon og vurderinger fra underliggende etater og andre relevante aktører.

Det er viktig at også aktører med prosjekter som kan bli omfattet av den nye hjemmelen tar ansvar for å varsle nettselskapet så tidlig som mulig om sitt behov, og går i dialog med nettselskapet om mulige løsninger innenfor den normale tilknytningsprosessen.

4.4.2 Høringsinstansenes syn

Saksbehandlingsregler

Et stort antall høringsinstanser understreker betydningen av klare prosedyrer og kriterier knyt-

tet til bruk av hjemmelen for prioritert nettilknytning. Det pekes på behovet for tydelige kriterier for prioritering, klare prosedyrer for saksforberedelse, beslutning og klage, samt tydelige ansvarslinjer. *Bulk og Fornybar Norge* ber om at forholdet til forvaltningslovens regler om saksbehandling og klagerett klargjøres. *Helse Nord* peker på at hjemmelen kan føre til konkurrerende krav fra ulike aktører, og at tilstrekkelig klare prioriteringskriterier derfor er viktig. Enkelte høringsinstanser peker på at saksbehandlingsreglene bør klargjøres i forskrift.

Enkelte instanser, herunder *RME*, *Elvia* og *Statnett*, fremhever behovet for å involvere berørte nettselskaper i saksforberedelsen for å sikre best mulig beslutningsgrunnlag. *RME* og *NVE* mener det kan være hensiktsmessig at det også innhentes innspill fra energimyndighetene i saksforberedelsene.

Advokatforeningen og *NVE* peker på at virkninger for tredjeparter bør være et moment i vurderingen av om et vedtak skal fattes.

Nammo stiller spørsmål ved om kravet om at den ordinære tilknytningsprosessen skal være forsøkt før den foreslåtte hjemmelen kan brukes, vil være til hinder for en rask og smidig prosess. *Forsvarsbygg* etterspør en tydeliggjøring av hva som skal til for å kunne konstatere at det er gjort tilstrekkelig forsøk på å følge ordinær saksgang, og hvem som kan ta en slik vurdering.

Vedtakskompetanse

Høringsinstansene gir uttrykk for ulike syn på hvor vedtakskompetansen bør ligge ved bruk av hjemmelen for prioritert nettilknytning. Flere instanser nevner behovet for å avklare departementenes ansvar, involvering av underliggende etater og berørte aktører i saksforberedelsen.

Flere instanser støtter at vedtakskompetansen bør ligge til Kongen i statsråd. Flere peker på at dette sikrer nettselskapenes nøytralitet i beslutningsprosessen. *RME* støtter at vedtak fattes av Kongen i statsråd, og etterlyser samtidig avklaringer på hvordan vedtaket skal gjennomføres i praksis, herunder om det i vedtaket også skal bestemmes hvordan prioriteringen skal skje, eller om dette skal overlates til konsesjonærene.

Andre instanser tar til orde for at vedtakskompetansen bør kunne delegeres, eller at sektordepartementene bør ha en mer aktiv rolle i vurderingen av behovet for prioritering. *FSi* mener at Forsvarsdepartementet som ansvarlig for forsvar og beredskap, har den nødvendige kompetansen og oversikten til å vurdere hvilke interesser som er kritiske

for nasjonal sikkerhet, og derfor bør ha vedtaks-kompetansen. *Nammo* støtter også en ordning der vurderingen knyttes til Forsvarsdepartementet, som fagdepartement for nasjonal sikkerhet. *Forsvarsbygg* etterspør en tydeliggjøring av sektordepartementenes rolle, og om disse skal ha beslutningsmyndighet eller kun rådgivende funksjon.

4.4.3 Departementets vurdering

Saksbehandlingsregler

Et vedtak fattet med hjemmel i ny § 3-8 vil følge forvaltningslovens alminnelige regler om saksbehandling. I en eventuell sak hvor det kan være aktuelt å benytte hjemmelen, har departementet plikt til å opplyse saken så godt som mulig, jf. forvaltningsloven kapittel IV om saksforberedelse ved enkeltvedtak. Det innebærer at departementet som en del av saksforberedelsene for Kongen i statsråd, vil innhente informasjon blant annet om behovet for å fatte vedtak, og om konsekvenser av et eventuelt vedtak. Det vil være viktig å sørge for at saken er godt opplyst og at alle relevante forhold er vurdert. Dette innebærer også at parter som eventuelt blir berørt, vil få anledning til å uttale seg.

Departementets vurdering er at saksgangen i de fleste tilfeller bør starte med at aktøren som trenger nettilknytning, kontakter sitt lokale nettselskap på vanlig måte. Aktøren vil få en uforpliktende tidligfasevurdering av om det vil være mulig å tilknytte forbruket i eksisterende nett, eller eventuelt en indikasjon på hvilket tidsperspektiv som vil kunne legges til grunn for en tilknytning eller kapasitetsøkning. Videre vil det være naturlig at aktøren sender en formell forespørsel om kapasitet og leverer nødvendig dokumentasjon om sitt prosjekt, herunder for å dokumentere modenhet. Aktørene bør i størst mulig grad levere fullstendig modenhetsdokumentasjon. I alle tilfeller vil det være avgjørende at nettselskapet får tilstrekkelig informasjon om prosjektet, herunder behov, omfang og tidsanslag, for å kunne gjøre en vurdering av om det er kapasitet i nettet til det forespurte uttaket, samt hvilke nettiltak som eventuelt vil være nødvendige.

Departementet vurderer at det i ulike saker kan være enten den uttakskunden som eventuelt skal gis prioritert tilknytning, sektordepartementet med ansvar for den aktuelle uttakskundens aktivitet, eller Energidepartementet som kan ta initiativ til å starte prosessen. Departementet legger ikke opp til at det må foreligge en formell søknad, for å igangsette en prosess med å vur-

dere om det kan være aktuelt å fatte vedtak etter § 3-8.

Det første spørsmålet i en slik prosess vil være om saken skal realitetsbehandles etter ny § 3-8. Dette fordrer for det første at det aktuelle forbruket vurderes å være nødvendig av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser, og at forbruket vurderes å være tilstrekkelig tids- og stedskritisk. Det vil være opp til sektordepartementet med ansvar for den aktuelle uttakskundens aktivitet, å vurdere kritikaliteten i det aktuelle forbruket, både i den innledningsvise vurderingen av om saken skal realitetsbehandles, og i den eventuelle etterfølgende saksbehandlingen. I en vurdering av om en sak skal tas til behandling vil det også være aktuelt å få oversikt over de aktuelle nettforholdene, for å påvise at det ikke er sannsynlig at en normal tilknytningsprosess vil føre fram. Det vil være viktig med god dialog mellom departementene, den aktuelle uttakskunden og aktuelle nettselskap i forbindelse med disse vurderingene.

Uavhengig av hvem som tar initiativ til å starte en prosess, så vil det være Energidepartementet som har ansvaret for saksbehandlingen. Dette inkluderer et ansvar for å sørge for at saken er tilstrekkelig utredet til at Kongen får et godt beslutningsgrunnlag.

Et eksempel på prosessen i en sak kan være at en aktør som mener at sitt planlagte uttak er nødvendig av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser, vurderer at informasjon fra nettselskapet tilsier at en normal tilknytningsprosess ikke vil gi tilknytning i tide. Aktøren kan da henvende seg til departementet med sektoransvar eller Energidepartementet. Dersom aktøren tar kontakt med departementet med sektoransvar, bør det aktuelle departementet kontakte Energidepartementet så snart som mulig, dersom sektordepartementet vurderer at det kan være behov for å vurdere å fatte vedtak etter ny § 3-8.

I forbindelse med Energidepartementets saksforberedelse, vil departementet be det relevante sektordepartement om en rådgivende uttalelse med vurdering og begrunnelse for hvorvidt det konkrete uttaket anses nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser. Dette er i lovbestemmelsens ordlyd endret fra relevante «myndigheter» i høringsnotatet til «andre relevante departementer» i lovforslaget, slik at bestemmelsen nå er i samsvar med det som var presisert i spesialmerknadene i høringsnotatet. Det relevante sektordepartementet kan i forbindelse med sin vurdering innhente råd og vurderinger fra underliggende virksomheter og andre relevante aktører. Dersom sektoransvaret er

uklart, skal departementene avklare dette seg imellom.

Departementet presiserer at forholdene i nettet vil være en essensiell del av saksforberedelsene. Det innebærer at departementet i alle tilfeller vil måtte ha dialog med relevante nettselskaper for å innhente informasjon og vurderinger om relevante forhold i nettet. Dette gjelder også informasjon om reservert kapasitet og kapasitetskø, for å kunne fatte et vedtak om prioritering som gir minst mulig ulemper for de som blir berørt.

Et eventuelt vedtak vil rettes mot konsesjonær, som da vil få en plikt til å prioritere et gitt kapasitetsvolum til en gitt kunde, på bekostning av aktører som da mister sin reservasjon eller rykker lenger bak i tilknytningskøen. Vedtaket skal utformes slik at det medfører minst mulig ulempe for tredjeparter som berøres. I lovbestemmelsen er ordlyden endret fra «gjennomføres» til «utformes» for å tydeliggjøre at det er utformingen av selve vedtaket som er ment. Det bør også fremkomme i et eventuelt vedtak at kapasiteten må brukes til det konkrete uttaket som er prioritert, og hvis den ikke blir brukt til det, så skal den trekkes tilbake.

Aktører som mister sin reservasjon eller opprinnelige plass i køen som følge av et vedtak etter ny § 3-8, kan ha dekket utredningskostnader eller betalt anleggsbidrag til nettselskapet. Departementet vil vurdere behovet for endringer i regelverket om betaling for utredningskostnader og anleggsbidrag for å ivareta aktører som blir berørt.

Vedtakskompetanse

Departementets vurdering er at et vedtak i medhold av ny § 3-8 vil kunne ha til dels betydelige negative virkninger for aktører som blir berørt og reise tverrsektorielle problemstillinger. Dette gjør at det er hensiktsmessig å opprettholde at vedtakskompetansen legges til Kongen. Utgangspunktet vil da være at vedtak fattes av Kongen i statsråd. Slik vil regjeringen i forkant kunne drøfte saken, og Energidepartementet og relevante sektordepartementer vil kunne bidra med kunnskap og informasjon om behov og virkninger av et eventuelt vedtak. Regjeringen vil kunne sørge for at saken er tilstrekkelig opplyst, slik at eventuelle motstridende hensyn er belyst og kan avveies i en helhetlig vurdering.

Vedtakskompetansen er lagt til Kongen, som innebærer en mulighet for å delegerer kompetansen til departementet. Departementet legger ikke opp til en slik delegering på nåværende tidspunkt.

Hovedregelen er at et enkeltvedtak kan påklages til overordnet organ jf. forvaltningsloven § 28. Når vedtak fattes av Kongen i statsråd er det ikke klagemulighet, da Kongen i statsråd er det øverste forvaltningsorganet, og det dermed ikke finnes noe overordnet organ.

Dersom vedtakskompetansen blir delegert til departementet, kan et vedtak påklages, og det er da Kongen i statsråd som er klageinstans. I slike tilfeller skal departementet på ordinær måte forberede klagesaken etter reglene i forvaltningsloven.

4.5 Spørsmål om erstatning

4.5.1 Forslaget i høringsnotatet

Et eventuelt vedtak om å prioritere en bestemt uttakskunde vil kunne medføre alt fra små til betydelige negative konsekvenser for tredjeparter som på vedtakstidspunktet har fått reservere kapasitet i nettet eller plass i kapasitetskø, men som vil få utsatt sin tilknytning. Tredjeparters nettilknytning vil kunne bli utsatt i kort eller lang tid, avhengig av hva som eventuelt er nødvendig av nettiltak for å sørge for tilknytning. Det er derfor lagt til grunn at vedtaket skal utformes slik at det medfører minst mulig ulemper for tredjeparter. I høringsforslaget var det også lagt til grunn at det kan bli aktuelt med erstatning etter alminnelige erstatningsregler, normalt fra aktøren som får prioritert nettilknytning eller kapasitetsøkning. Det må tas stilling til eventuell erstatning i den konkrete saken.

4.5.2 Høringsinstansenes syn

Flere høringsinstanser peker på behovet for utdyping og regulering av erstatningsansvar ved prioritering av nettilknytning. Det fremheves at slike vedtak kan medføre økonomiske tap for aktører som mister kapasitet, og at det derfor må klargjøres både om vedtak utløser krav på erstatning og hvem som skal bære kostnadene. *Samfunnsbedriftene Energi og IKT* peker på at et vedtak kan få betydelige økonomiske konsekvenser for tredjeparter, og mener derfor at erstatning bør utdypes nærmere, også i forhold til hvem som konkret skal bli belastet med disse kostnadene.

Flere høringsinstanser mener det bør være den prioriterte aktøren som bør være ansvarlig for eventuell erstatning. Aktører som *Fornybar Norge*, *BKK* og *Barents Nett* ber om at departementet tydeliggjør at aktøren som prioriteres skal være ansvarlig for å kompensere ulempene som blir påført tredjepart.

Forsvarsbygg er uenig i at aktøren som får prioritert nettilknytning skal kunne holdes erstatningsansvarlig. De viser til at vedtaket fattes av Kongen i statsråd, og mener dette ikke kan anses som en erstatningsbetingende handling fra den som mottar prioritert tilknytning.

Advokatforeningen peker på at det kan oppstå spørsmål om aktører som må vike plass i kapasitetskøen har krav på erstatning, og mener en løsning der en eventuell erstatning skal svares av aktøren som får prioritet, antagelig vil fordre særlig hjemmel, ettersom det ikke er entydig at aktøren som får prioritet har foretatt seg noe erstatningsbetingende.

Enkelte høringsinstanser, blant annet *Lede*, fremhever at nettselskapene ikke bør pålegges erstatningsansvar ved omprioritering som følge av myndighetsvedtak. *Statnett* forstår forslaget som at det ikke vil være nettselskapene som må bære et eventuelt erstatningsansvar, og er enig i dette, men mener det ville vært en fordel om spørsmålet om eventuelt erstatningsansvar ble regulert eller beskrevet noe klarere i lovforslaget.

4.5.3 Departementets vurdering

Tredjeparter som, på grunn av et vedtak om prioritet for en annen uttakskunde av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser, får utsatt sin tilknytning til strømnettet, vil kunne bli påført en ulempe eller et økonomisk tap. For den eller de som lider et økonomisk tap som følge av et vedtak i henhold til den nye bestemmelsen, kan det i prinsippet tenkes tre ulike mottakere av et erstatningskrav: nettselskapet, staten eller den som blir tilgodesett av vedtaket. På bakgrunn av høringsnotatet og høringsinnspillene finner departementet grunn til å omtale spørsmålet om erstatning i disse tre relasjonene.

Eventuelle tvister mellom nettselskapene og kundene må løses på bakgrunn av de konkrete

kontraktene og alminnelige kontraktrettslige regler. Overordnet antar departementet likevel at det vanligvis ikke vil være grunnlag for å rette et eventuelt erstatningskrav mot nettselskapene, siden et vedtak om prioritert nettilknytning vil være fattet av Kongen, og dermed ligger utenfor nettselskapenes kontroll. Departementet finner det ikke naturlig å gå nærmere inn på disse problemstillingene her.

I høringsnotatet la departementet til grunn at det kan bli aktuelt med erstatning etter alminnelige erstatningsregler, normalt fra aktøren som får prioritet nettilknytning eller kapasitetsøkning. Departementet foreslår ikke en særlig hjemmel til å pålegge den som blir tilgodesett av vedtaket å betale eventuelle økonomiske tap for den eller de som blir forbigått. Staten vil ikke være erstatningsansvarlig for gyldige vedtak etter den foreslåtte lovbestemmelsen. Lovgiver står fritt til å gi forvaltningen kompetanse innenfor rammene av Grunnloven. Departementet har redegjort for forholdet mellom lovforslaget og overordnede forpliktelser i Grunnloven, EMK og EØS-avtalen i punkt 3.4 og 3.5. Så lenge lovforslaget og det konkrete vedtaket holder seg innenfor overordnede rammer, vil et vedtak som oppfyller vilkårene i forslaget til § 3-8 i energiloven være gyldig. Et gyldig vedtak vil ikke utgjøre et ansvarsgrunnlag overfor tredjeparter som lider et økonomisk tap som følge av vedtaket.

Departementet har også vurdert om det bør foreslås å regulere en særskilt kompensasjonsordning, men har kommet til at dette ikke er hensiktsmessig på det nåværende tidspunkt. Myndighetenes ansvar for å dekke utgiftene til tredjeparter som blir forbigått av vedtak etter den nye bestemmelsen vil derfor være begrenset til situasjonene hvor det er nødvendig av hensyn til vernet etter Grunnloven og EMK.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Lovendringene medfører ingen økonomiske eller administrative konsekvenser i seg selv, men bruken av ny § 3-8 kan ha økonomiske og administrative konsekvenser. Dersom regjeringen benytter lovhjemmelen, vil et effektuttak som er nødvendig av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser, få raskere tilknytning til strømmettet. Dette vil kunne gå på bekostning av andre uttakskunder eller aktører som står i kø for å tilknyttes strømmettet.

Et eventuelt vedtak vil kunne medføre alt fra små til betydelige negative konsekvenser for tredjeparter som har fått reservere kapasitet i nettet, men som vil kunne miste hele eller deler av reservasjonen. I ytterste konsekvens vil det også kunne få betydning for samfunnsutviklingen i et område gjennom å binde opp tilgjengelig kapasitet i en periode fram i tid. I noen tilfeller vil det også kunne ha positive konsekvenser for tredjeparter, dersom et nettiltak som legger til rette for en aktør som er nødvendig av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser, også gir raskere tilknytning for andre aktører i området. Konsekvensene vil avhenge av hvordan nettforholdene og tilknytningskøen i det aktuelle området er, og hvordan prioriteringen av enkeltaktøren gjennomføres. Det er derfor lagt til grunn at vedtaket skal utføres slik at det medfører minst mulig ulempe for tredjeparter.

Tredjeparter som, på grunn av et vedtak om prioritet for en annen uttakskunde, mister sin opprinnelige plass i tilknytningskøen eller sin reservasjon, vil kunne bli påført ulempe eller et økono-

misk tap. I hvor stor grad en tredjepart eventuelt blir skadelidende på bakgrunn av at en annen bestemt uttakskunde blir gitt prioritet, vil avhenge blant annet av hvor langt i prosessen tredjepartskunden og nettselskapene har kommet og hvilke innrettelser og investeringer som er foretatt. Aktører som mister sin reservasjon eller opprinnelige plass i køen som følge av et vedtak etter ny § 3-8, kan ha dekket utredningskostnader eller betalt anleggsbidrag til nettselskapet. Departementet vil vurdere behovet for endringer i regelverket om betaling for utredningskostnader og anleggsbidrag for å ivareta aktører som blir berørt.

Departementet presiserer at nettselskapenes tilknytningsplikt fortsatt vil gjelde for kunder som eventuelt mister sin reservasjon som følge av et vedtak med hjemmel i foreslått ny § 3-8. Dette innebærer at kunder som mister sin reservasjon, kommer til å få tilknytning til strømmettet, men at deres nettilknytning vil kunne bli utsatt. Hvor lang tid den blir utsatt, avhenger av hva som eventuelt er nødvendig av nettiltak for å sørge for tilknytning.

Departementet legger til grunn at omfanget av saker vil være begrenset, men at behandlingen av enkeltsaker vil kunne være ressurskrevende for forvaltningen og berørte nettselskap.

Forslaget om endringer energiloven § 2-2 og i vannressursloven § 36 innebærer kun lovtekniske endringer, og vil ikke ha økonomiske eller administrative konsekvenser.

6 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Endringene i energiloven

Til § 2-2

Ved en inkurie ble ikke åttende ledd opphevet ved lov om endring av energiloven 20. juni 2025 nr. 46. Departementet foreslår derfor nå at § 2-2 åttende ledd oppheves.

Til ny § 3-8

Første ledd inneholder en hjemmel for Kongen til å treffe vedtak om at konsesjonærer etter kapittel 3 skal prioritere nettilknytning eller kapasitetsøkning for en bestemt uttakskunde. Vedtaket skal i utgangspunktet treffes av Kongen i statsråd. Bestemmelsen åpner for at vedtakskompetansen kan delegeres, dersom det skulle bli behov for det.

Vedtak om prioritert nettilknytning eller kapasitetsøkning kan bare fattes dersom det er nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser.

Nasjonale sikkerhetsinteresser skal forstås slik de er definert i sikkerhetsloven § 1-5. Det innebærer at blant annet understøttelse av allierte og oppfyllelse av internasjonale forpliktelser vil være omfattet. Det er ikke tilstrekkelig å vise til at forbruket har betydning for kritiske samfunnsfunksjoner. Vedtaket om prioritert nettilknytning må være nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser. Det må være en reell fare for at disse interessene ikke kan ivaretas, dersom man unnlater å fatte vedtak.

Nødvendighetsvilkåret innebærer at det ikke kan fattes vedtak dersom hensynet til nasjonale sikkerhetsinteresser kan ivaretas eller oppnås i tide på annen realistisk måte, med mindre de alternative tiltakene medfører uforholdsmessige kostnader eller ulemper. Løsninger som ikke fordrer nettilknytning eller kapasitetsøkning må også vurderes. I vurderingen av hva som anses som uforholdsmessige kostnader, må både samfunnsmessige og bedriftsøkonomiske kostnader tas i betraktning. Den vanlige tilknytningsprosessen må være forsøkt, før det kan være aktuelt å fatte vedtak i medhold av bestemmelsen. Hjem-

melen vil være aktuell i tilfeller hvor forbruket er så steds- og tidskritisk, at normal tilknytningsprosess ikke vil ivareta den nasjonale sikkerhetsinteressen.

Hjemmelen er en unntaksregel, og terskelen for å ta hjemmelen i bruk ligger relativt høyt. Av hensyn til tredjeparters innrettelsesbehov må det foreligge en kvalifisert årsak til ikke å følge ordinær tilknytningsprosess.

I *andre ledd første punktum* fremgår det at vedtaket skal utformes slik at det medfører minst mulig ulempe for tredjeparter. Vedtaket skal ikke være mer byrdefullt enn det som er nødvendig i den konkrete sak. Dette innebærer at når myndighetene griper inn og pålegger et eller flere nettselskaper å prioritere en bestemt uttakskunde, skal vedtaket utformes slik at det er minst mulig inngripende for de som blir berørt, så lenge det er tilstrekkelig til å oppnå det ønskede formålet. Vedtaket retter seg mot et eller flere nettselskap, som vil være ansvarlig for å gjennomføre prioriteringen i tråd med føringer i vedtaket.

I *andre ledd siste punktum* fremgår det at tilknyttede kunder ikke kan fratas kapasitet som er i bruk. Dette innebærer at kunder som ikke kan fratas kapasitet, må være tilknyttet strømmettet. Kapasiteten som ikke kan fratas dem, er den kapasiteten som faktisk er tatt i bruk. En kunde som er tilknyttet, skal ha en tilknytningsavtale med nettselskapet for en gitt kapasitet. En tilknytningsavtale vil derfor være nødvendig, men ikke tilstrekkelig for at kunden skal kunne anses som tilknyttet. I tillegg må det være levert måledata til nasjonal plattform for innsamling og distribusjon av strømdata (Elhub).

Når det gjelder omfanget av kapasitet som er tatt i bruk, er det naturlig å se hen til avtalt kapasitet i tilknytningsavtalen, samt hvorvidt det er installert nødvendig utstyr hos kunden som muliggjør et visst uttaksvolum. I tvilstilfeller avgjør Kongen som en del av vedtaket, hvorvidt en kunde er å anse som tilknyttet, og hvilken kapasitet som anses å være tatt i bruk. Det å frata en tilknyttet kunde kapasitet som er i bruk, vil kunne være inngripende og få store økonomiske konsekvenser for den aktuelle nettkunden. Et

slikt inngrep omfattes ikke av hjemmelen. Dersom det skulle bli aktuelt å frata kunder kapasitet som er i bruk, må hjemler i annet regelverk benyttes.

I *tredje ledd første punktum* presiseres det at før det fattes vedtak, skal departementet innhente rådgivende uttalelser fra andre relevante departementer med vurdering av behovet for prioritering av den aktuelle uttakskunden. Innhenting av slike uttalelser skal også bidra til å sikre at konsekvensene er belyst. Dette er særlig viktig i den grad vedtaket reiser tverrsektorielle problemstillinger. Departementene kan innhente uttalelser fra underliggende virksomheter og andre relevante aktører ved behov. Dersom sektoransvaret er uklart, skal departementene avklare dette seg imellom. Energidepartementet skal i tillegg innhente opplysninger fra relevante nettselskap og berørte tredjeparter.

I *tredje ledd andre punktum* fremkommer det at vedtak kan fattes uten hensyn til bestemmelser i energiloven med forskrifter, konsesjoner og konsesjonsvilkår. Departementet presiserer at muligheten til å sette til side bestemmelser og vilkår er begrenset til det som er nødvendig for å oppnå formålet med bestemmelsen i den konkrete sak. Et eksempel på en bestemmelse som det kan være relevant å sette til side, kan være krav om fullstendig modenhetsdokumentasjon etter NEM § 3-4.

I *fjerde ledd* er det fastsatt at vedtak etter første ledd er tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdsloven kapittel 13. Det innebærer at vedtak som fattes av Kongen, kan tvangsfullbyrdes av namsmyndighetene, uten at man først må få dom for dette.

I *femte ledd* er det en hjemmel for å kunne gi nærmere forskrifter til utfylling og gjennomføring av bestemmelsen. Departementet ser ikke behov for å utforme forskrifter til bestemmelsen på nåværende tidspunkt. Vedtakskompetansen er i femte ledd lagt til Kongen, på tilsvarende nivå som i første ledd. Vedtak skal i utgangspunktet treffes av Kongen i statsråd. Bestemmelsen åpner for at vedtakskompetansen kan delegeres, dersom det skulle bli behov for det på et senere tidspunkt.

Endringen i vannressursloven

Til § 36

Endringen i § 36 klargjør at det i forskrift kan fastsettes bestemmelser om informasjonssikkerhet og taushetsplikt. Endringsforslaget er kun en teknisk justering, og er ikke ment å medføre noen endring i rettstilstanden. Endringen innebærer ingen begrensning i forskriftshjemmelen, jf. ordlyden «herunder». Endringen klargjør og styrker hjemmelsgrunnlaget for dampsikkerhetsforskriften § 7-8.

Energidepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i energiloven mv. (prioritert tilknytning til strømmettet av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i energiloven mv. (prioritert tilknytning til strømmettet av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i energiloven mv. (prioritert tilknytning til strømmettet av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser)

I

I lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. gjøres følgende endringer:

§ 2-2 åttende ledd oppheves.

Ny § 3-8 skal lyde:

§ 3-8 (*Vedtak om prioritering av uttakskunde av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser*)

Når det er nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser, kan Kongen fatte vedtak om at konsesjonærer etter kapittel 3 skal prioritere nettilknytning eller kapasitetsøkning for en bestemt uttakskunde.

Vedtaket skal utformes slik at det medfører minst mulig ulempe for tredjeparter. Tilknyttede kunder kan ikke fratas kapasitet som er tatt i bruk.

Før det fattes vedtak skal departementet innhente rådgivende uttalelser fra andre relevante departementer med vurdering av behovet for prioritering av den aktuelle uttakskunden. Vedtak kan

fattes uten hensyn til bestemmelser i energiloven med forskrifter, konsesjoner og konsesjonsvilkår.

Vedtak etter første ledd er særlig tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 13.

Kongen kan gi forskrift om prioritering av nettilknytning eller kapasitetsøkning, til utfylling og gjennomføring av bestemmelsen.

II

I lov 24. november 2000 nr. 82 om vassdrag og grunnvann gjøres følgende endringer:

§ 36 skal lyde:

§ 36 (*forskrifter om krav til sikkerhet*)

Vassdragsmyndigheten kan gi forskrift for å fremme sikkerhet mot skade på mennesker, miljø og eiendom, *herunder om informasjonssikkerhet og taushetsplikt*.

III

Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer.
